

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - YLEMPI AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI- JA TERVEYSALA

MEIDÄN MUHOS

Kysely kuntalaisille osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä

TEKIJÄ

Johanna Leskelä

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala			
Tutkinto-ohjelma Hyvinvointikoordinaattorin tutkinto-ohjelma			
Työn tekijä Johanna Leskelä			
Työn nimi Meidän Muhos – Kysely kuntalaisille osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä			
Päiväys	30.3.2025	Sivumäärä/Liitteet	45/1
Yhteistyötaho Muhoksen kunta			
Kuntalaisten kuuleminen auttaa kuntaa kehittämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä sekä suuntaamaan palveluita kuntalaisten tarpeiden mukaan. Kokemustiedolla nähdään olevan jopa indikaattoriperusteista tietoa tärkeämpi rooli tässä tehtävässä. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää kyselylomake, jolla voidaan kerätä kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Työelämälähtöisen opinnäytetyön tilaajana oli Muhoksen kunta ja se linkittyi kunnan osallisuusohjelman "kuntalaisten kuuleminen" -teemaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli monipuolistaa käytössä olevaa hyvinvointitietoa tuomalla kyselylomakkeen kehittämisen kautta kuntalaisten kokemustietoa esiin. Kyselylomakkeen teemat pohjautuivat Muhoksen kunnan strategiseen päämäärään Yhteisöllinen ja osallistava Muhos 2025. Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja sitä lähestyttiin konstruktivisen tutkimuksen kontekstista. Kehittämistyötä tehtiin yhteisessä työpajassa Muhoksen kunnan osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa. Kehittämisen tuotoksena syntyi kyselylomake, joka pilotoitiin sähköisenä Webropol-kyselynä Muhoksella marraskuussa 2024. Pilottikyselyyn vastasi yhteensä 288 kuntalaista ja se tuotti Muhoksen kunnalle tuoretta kokemustietoa osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoista. Kyselylomakkeella kartoitettiin, miten kuntaorganisaatio on asukkaidensa mielestä onnistunut toiminnassaan edistämään osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä missä on vielä parannettavaa. Opinnäytetyönä tehtävälle kehittämistyölle asetetut tavoitteet saavutettiin onnistuneesti. Kyselylomakkeesta onnistuttiin rakentamaan selkeä, monipuolisesti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kartoittava työkalu. Kyselylomakkeen pilotoinnissa ei noussut esiin oleellisia muutostarpeita. Kehittämistyön tekeminen opinnäytetyönä mahdollisti Muhoksen kunnalle useita hyötyjä. Pilottikyselyyn vastanneiden kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä voidaan nostaa esiin esimerkiksi Muhoksen kunnan hyvinvointikertomustyössä, mutta niillä on painoarvoa myös palveluiden kehittämisen näkökulmasta. Kyselylomakkeen pilotointi toteutettiin Muhoksen kunnalle, mutta lomake on vapaasti käytettävissä ja sovellettavissa myös muissa kunnissa. Tästä syystä opinnäytetyöllä voidaan katsoa olevan myös laajempaa painoarvoa. Opinnäytetyön jatkokehittämiskohteena Muhoksella voitaisiin tehdä seurantatutkimus osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksista esimerkiksi muutaman vuoden kuluttua. Kyselyn toteutuksessa on syytä huomioida vielä huolellisemmin sen saavutettavuus: miten kysely tavoittaisi syrjäytyneet, koulupudokkaat, työttömät, pitkäaikaissairaat, ylivelkaantuneet, vammaiset, mielenterveysongelmista kärsivät ja muut vähemmistöt. Myös lasten ja nuorten kokemusten kuuleminen on tärkeää ja heille tulisi tarjota mahdollisuus tuoda ne esiin.			
Avainsanat osallisuus, yhteisöllisyys, kokemustieto			

Field of Study Social Services, Health and Sports	
Degree Programme Master's Degree Programme of Health and Welfare Coordinator	
Author Johanna Leskelä	
Title of Thesis Meidän Muhos – Survey for Residents on Participation and Community	
Date 30.3.2025	Pages/Appendices 45/1
Client Organisation /Partners Muhoksen kunta	
Hearing the voices of municipal residents helps the municipality develop its efforts to promote wellbeing and health, as well as direct its services according to residents' needs. Experience-based knowledge is considered even more important than indicator-based data for this task. The purpose of this thesis was to develop a questionnaire for collecting residents' experiences of participation and sense of community. The thesis was commissioned by the municipality of Muhos as part of its participation program under the theme of resident engagement. The aim of the thesis was to diversify the existing welfare data by highlighting residents' experiential knowledge. The themes of the questionnaire were based on the strategic objective of the municipality of Muhos: A Communal and Participatory Muhos 2025. The thesis was carried out as research-oriented development work, approached from the perspective of constructive research. The development process took place in a joint workshop with the steering group of Muhos's participation program. This work produced a questionnaire that was piloted as an electronic Webropol survey in Muhos in November 2024. A total of 288 residents responded to the pilot survey, providing the municipality of Muhos with new experiential information on the themes of participation and community. The questionnaire examined residents' views on how the municipal organization has succeeded in promoting participation and community, as well as areas that still need improvement. The objectives set for the development work undertaken as a thesis were successfully achieved. The questionnaire proved to be a clear and versatile tool for examining participation and a sense of community. The information from the pilot survey revealed no major need for changes to the questionnaire. Conducting the development process as a thesis brought several benefits to the municipality of Muhos. The experiences of those who responded to the pilot survey can be used, for example, in the municipality's welfare reporting, but they are also significant for service development. Although the pilot survey was conducted for the municipality of Muhos, the questionnaire can be freely used and adapted in other municipalities, giving the thesis wider relevance as well. A future area for developing the thesis in Muhos could be a follow-up study on experiences of participation and community, for instance a few years later. In conducting the survey, special attention should be paid to its accessibility: how to reach individuals who are socially excluded, school dropouts, the unemployed, the chronically ill, the heavily indebted, persons with disabilities those suffering from mental health issue, and other minorities. It is also important to consider the experiences of children and youth and provide them with the means to express their viewpoints.	
Keywords participation, community, experiential knowledge	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS KUNNASSA.....	7
2.1	Käsitteiden määrittelyä	8
2.2	Moninaiset mahdollisuudet.....	9
2.3	Rooli suunnannäyttäjänä.....	10
3	KUNTALAISTEN KUULEMINEN	11
3.1	Mitä kokemustieto on?	11
3.2	Kokemus osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä.....	12
4	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE.....	14
5	KEHITTÄMISTYÖNÄ KYSELYLOMAKE	15
5.1	Kehittämistyön toimeksiantaja.....	15
5.2	Kehittämistyön prosessi	16
5.3	Pilottikyselyn toteutus.....	19
6	MEIDÄN MUHOS - PILOTTIKYSELYN TULOKSET	22
6.1	Viestintä selkeää ja monikanavaista	22
6.2	Lisää avoimuutta päätöksentekoon.....	23
6.3	Epätietoisuutta osallistumis- ja vaikuttamistavoista	23
6.4	Äänestäminen suosituinta	25
6.5	Kyselyjä ja avointa keskustelua	25
6.6	Osallistumisaktiivisuus polarisoitunut.....	26
6.7	Juuret ja koti turvallisessa maalaisyhteisössä.....	27
6.8	Tapahtumilla ja kohtaamispaikoilla yhteisöllisyyttä	27
6.9	Yhteistyön koordinointia	28
7	POHDINTA.....	29
7.1	Kehittämisprosessin arviointi.....	29
7.2	Kyselylomakkeen arviointi	30
7.3	Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus	31
7.4	Kehittämistyön hyödynnettävyys ja jatkokehittämisideat	32
	LÄHTEET	34
	LIITE 1: KYSELYLOMAKE.....	39

KUVALUETTELO

KUVA 1. Esimerkkejä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnissa (THL 2021).....	7
KUVA 2. Osallisuuden eri muodot (Valtioneuvosto 2002, 4–5).....	9
KUVA 3. Kehittämistyön spiraalimaisuus (mukaillen Toikko & Rantanen 2009, 67).....	17
KUVA 4. Riittävästi tietoa kunnan ajankohtaisista tapahtumista, palveluista ja päätöksistä (n=288).....	22
KUVA 5. Tietoisuus osallistumis- ja vaikuttamistavoista (n=288).....	23
KUVA 6. Kiinnostus osallistua ja vaikuttaa itseäni ja lähiympäristöäni koskevaan suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon (n=288).....	24
KUVA 7. Kokemus mielipiteiden kuuntelusta päätösten valmisteluvaiheessa (n=288).....	24
KUVA 8. Tietoisuus osallisuusohjelmasta (n=288).....	26

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Vastanneiden ikäjakauma.....	19
TAULUKKO 2. Vastanneiden sukupuolijakauma.....	20
TAULUKKO 3. Vastanneiden elämäntilanne.....	20
TAULUKKO 4. Esimerkki avointen kysymysten sisällönanalyysistä.....	21
TAULUKKO 5. Mieluiten seurattavat kunnan viestintäkanavat.....	22
TAULUKKO 6. Mieluisimmat osallistumis- ja vaikuttamistavat.....	25
TAULUKKO 7. Osallistuminen viimeisen vuoden aikana.....	26
TAULUKKO 8. Kiinnostavimmat tapahtumat.....	27

1 JOHDANTO

Kuntalaisten hyvinvointia voidaan edistää vahvistamalla heidän osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemusta (Majoinen & Antila 2017, 15). Myönteisillä kokemuksilla osallisuudesta ja vaikuttamismahdollisuuksista saadaan kuntalaiset kiinnostuneiksi myös tuomaan omia näkökulmia esiin (Jurmu 2020, 162). Kuntasektorilla strategiatyössä käytettävä hyvinvointitieto perustuu pitkälti kansallisten toimijoiden kuten Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Kelan ja Tilastokeskuksen tuottamiin indikaattoritietoihin. Kokemusperäinen tieto nähdään kuitenkin nykyisin jopa indikaattoriperustaista tietoa tärkeämpänä, mutta kuntasektorin toimijoiden valmiudet hyvinvointitiedon hyödyntämiseen eivät ole kuitenkaan kasvaneet samassa suhteessa hyvinvointi-informaatiotulvan kanssa eikä kunnilla ole riittäviä keinoja ja toimintatapoja välittää arjessa kerättyä tietoa strategiatyön tueksi. Kunnissa tulisi kiinnittää huomiota tietoperustan monipuolistamiseen ja hyvinvointitiedon kattavuuden vahvistamiseen. Ymmärrys kuntalaisten osallisuudesta ja strategiakumppanuudesta on tärkeä lähtökohta kehittyneemmän hyvinvointitiedon hyödyntämisessä. (Leinonen, Suhonen & Syväjärvi 2021, 30–37.)

Tämän opinnäytetyön aiheena on kokemustiedon kerääminen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kontekstissa kuntasektorilla. Kokemustiedolla viitataan kuntalaisilta kerättyyn kokemustietoon osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Työelämälähtöisen opinnäytetyön tilaajana on Muhoksen kunta. Kokemustiedon keräämiselle on noussut tarve kunnan osallisuusohjelmasta, minkä yhtenä teemana on *kuntalaisten kuuleminen*. Opinnäytetyön aihe liittyy myös Muhoksen kunnan strategiseen päämäärään *Yhteisöllinen ja osallistava Muhos 2025*. Opinnäytetyö toteutetaan tutkimuksellisenä kehittämistyönä ja kehittämistyötä tehdään yhteistyössä Muhoksen kunnan osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa.

Opinnäytetyön toimeksiantajana Muhoksen kunta saa työkalun, mitä testaamalla kertyy myös tuoretta kokemustietoa. Kuntalaisten kuuleminen auttaa kuntaa kehittämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä sekä huomioimaan osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistämisen jatkossa vielä paremmin. Opinnäytetyönä kehitettävää tuotosta voi hyödyntää myös muissa kunnissa, mikä lisää sen käyttöarvoa. Hyvinvointikoordinaattori YAMK – opintoihin liittyvän opinnäytetyön aiheeseen johdatteli kiinnostus hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kunnissa. Työelämälähtöinen opinnäytetyö mahdollistaa myös opiskelijan osaamisen kehittymisen erityisesti kehittämistyön prosessista ja sen koordinoinnista.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää kyselylomake, jolla voidaan kerätä kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Opinnäytetyön tavoitteena on monipuolistaa käytössä olevaa hyvinvointitietoa tuomalla kyselylomakkeen kehittämisen kautta kuntalaisten kokemustietoa esiin. Opinnäytetyönä kehitettävä kuntalaiskysely pilotoidaan Muhoksen kunnassa ja sillä kartoitetaan, miten kunta on kuntalaisten mielestä onnistunut toiminnassaan edistämään osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä missä on vielä parannettavaa.

2 OSALLISUUS JA YHTEISÖLLISYYS KUNNASSA

Kuntalaisten osallisuuden edistäminen on kuntien tärkeimpiä tehtäviä, mihin lainsäädäntökin velvoittaa. Kuntalaki määrittää yksilön oikeuden osallistua sekä vaikuttaa oman kunnan toimintaan ja kunnanvaltuuston tehtävänä on huolehtia monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen sekä vaikuttamisen mahdollisuuksista. Myös kuntastrategiassa on otettava huomioon asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen ja varmistettava heidän osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuutensa. (Kuntalaki 410/2015, 1 luku 1§ & 7 luku 37 §.) Kunnan tehtävänä on edistää ja tukea asukkaidensa hyvinvointia laaja-alaisessa yhteistyössä sen eri toimialoilla sekä hyödyntää myös muiden toimijoiden kuten järjestöjen, seurakunnan ja yritysten osaamista. Toki myös kuntalaisella on merkittävä rooli kunnan tarjoamien hyvinvoinnin edellytysten hyödyntämisessä. (Kuntaliitto 2024a, 7.) Kunnan roolia voidaankin ajatella mahdollistajana, joka luo toiminnallaan puitteet kuntalaisille huolehtia omasta hyvinvoinnista ja terveydestä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen kunnissa pitää sisällään muun muassa turvallisuutta, sivistystä, työllisyyttä, elinvoimaa ja kulttuuria (Juntunen & Ikola-Norrbacka 2021, 132). Tehtäväkenttä on laaja ja monipuolinen, lähtien teiden hiekoituksesta nuorten kesätyöllistämiseen, liikuntaneuvontaan ja osallisuuden vahvistamiseen (kuva 1). Hyvinvointia ja terveyttä edistämällä parannetaan asukkaiden elämänlaatua, lisätään työllisyyttä ja elinvoimaa sekä hillitään soten kustannuksia (Lyytikäinen, Koivisto, Savolainen & Rotko 2017, 8).

KUVA 1. Osallisuuden vahvistaminen osana kuntien hyte-työtä (THL 2021)

2.1 Käsitteiden määrittelyä

Osallisuus on käsitteenä monitulkintainen, eikä sille ole olemassa yhtä yleisesti hyväksyttävää määritelmää. Isolan ym. (2017, 3, 23) mukaan osallisuus on liittymistä, suhteissa olemista, kuulumista ja yhteisyyttä, mutta myös yhteensopivuutta ja mukaan ottamista, osallistumista sekä siihen liittyen vaikuttamista sekä demokratiaa. Osallisuutta voidaan hahmottaa myös erilaisten tasojen ja ulottuvuuksien avulla. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (2024a) jakaa osallisuuden kolmeen tasoon. *Yksilön* tasolla osallisuus merkitsee kokemusta, mikä muodostuu, kun yksilö tuntee kuuluvansa itselleen merkitykselliseen yhteisöön. *Yhteiskunnan* tasolla osallisuus ilmenee mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumisena sekä ihmisten keskinäisenä vuorovaikutuksena. *Politiikan* tasolla osallisuus on yhteiskunnallista osallistumista ja sen vahvistamista eri toimenpiteillä. (THL 2024a.)

Raivio ja Karjalainen (2013, 16) kuvaavat osallisuutta kolmen eri ulottuvuuden avulla, joissa innoittajana on ollut Erik Allardtin (1976) määritelmä hyvinvoinnista ihmisen perustarpeena. Heidän kuvauksessa *having* viittaa riittävällä toimeentulolla ja hyvinvoinnilla taloudelliseen osallisuuteen. *Acting* puolestaan valtaisuuden tai toimijuuden avulla toiminnalliseen osallisuuteen ja *belonging* yhteisöihin kuulumisen ja jäsenyyden avulla yhteisöllisyyteen osallisuuteen. Riittävän toimeentulon, yhteisöön kiinnittymisen ja aktiivisen toiminnan on katsottu tukevan osallisuutta rakentaen samalla sosiaalista kestävyyttä. (Raivio & Karjalainen 2013, 16.)

Hämäläisen (2008, 27) mukaan osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastakohtana, jolloin kyse on yksilön *osattomuudesta*. Myös Kiilakoski (2007, 11–12) on määritellyt osallisuutta sen vastakohtien: vieraantumisen, välinpitämättömyyden, osattomuuden ja syrjäytymisen kautta. Yksilön tasolla osattomuus voi ilmetä taloudellisen, kulttuurisen tai sosiaalisen pääoman puutteena. Sekä osallisuus, että osattomuus ovat kuitenkin yksilöllisiä kokemuksia, joita emme voi määritellä toisten puolesta (Raivio & Karjalainen 2013, 14). Tässä opinnäytetyössä osallisuudella viitataan kuntalaisten omaan subjektiiviseen kokemukseen osallisuudesta, mikä kytetään tarkastelussa kunnan toimintaan osallisuuden mahdollistajana.

Osallisuuteen liittyy myös aina *yhteisöllinen* elementti, koska osallisuus edellyttää sen mahdollistavaa yhteisöä, (Kiilakoski 2007, 12–13). Kuten osallisuutta, myös *yhteisöllisyyden* käsitettä käytetään hyvin eri tavoin asiayhteydestä riippuen. Yhteisöllisyyttä käytetään usein osallisuuden käsitteparina ja ne liittyvätkin läheisesti toisiinsa. Yhteisöllisyyttä voidaan kuvata siten, että yksilö kokee kuuluvansa osana johonkin itseä suurempaan, missä korostuu yhteinen tekeminen ja luottamus toisiin yhteisön jäseniin. (Honkasalo & Laukkanen 2015, 25.) Tässä opinnäytetyössä yhteisöllisyydellä tarkoitetaan yksilön kokemusta kuulua johonkin ryhmään. Yhteisöllisyys on yhdessä tekemistä, osallisuutta ja yhteenkuuluvuutta sekä yksilön liittymistä ja identifioitumista itselle merkitykselliseen yhteisöön. Yhteenkuuluvuuden taustalla on usein yhteinen intressi, joka muodostaa yhteyden ja jota kuvastaa keskinäinen huolenpito (Leponiemen 2021, 38–40). Lehtosen (1990, 25) mukaan yhteisöllisyys viittaa ennen kaikkea sosiaaliseen vuorovaikutukseen yhteisön jäsenten välillä ja se voidaan käsittää myös jonkinlaisena tavoitteena. Yhteenkuuluvuutta syntyy siis yhteisen toiminnan ja yhteisten symbolisten merkitysten kautta. Yhteisöllisyydelle on tunnusomaista, että siinä otetaan mukaan ja toisaalta suljetaan samaan aikaan pois, koska yhteisöissä määritellään, ketkä kuuluvat yhteisöön ja ketkä eivät. (Saastamoinen 2009, 41–42.)

2.2 Moninaiset mahdollisuudet

Kunnilla on useita mahdollisuuksia edistää kuntalaisten osallisuutta. Ensinnäkin, kaikilla 18 vuotta täyttäneillä kuntalaisilla on äänioikeus kuntavaaleissa. Lisäksi kaikilla kuntalaisilla sekä kunnassa toimivilla yhteisöillä on oikeus tehdä aloitteita kunnan toimintaan liittyvissä asioissa. Kunnissa voidaan järjestää esimerkiksi kuulemis- ja keskustelutilaisuuksia sekä asiakasraateja, missä kuntalaiset pääsevät esittämään mielipiteitään. Kuntalaisten mielipiteitä palveluja kohtaan voidaan selvittää myös ennen päätöksentekoa ja valita palvelujen käyttäjien edustajia kunnan toimielimiin. Kunta voi järjestää kuntalaisille mahdollisuuksia osallistua kuntatalouden suunnitteluun sekä suunnitella ja kehittää palveluja yhteistyössä, mutta myös tukea kuntalaisia ja yhteisöjä oma-aloitteiseen suunnitteluun ja valmisteluun. Kunnassa on oltava erilliset neuvostot nuorisolle, vanhuksille ja vammaisille, joilla varmistetaan em. ryhmien osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet. Kunnan on myös tiedotettava toiminnastaan ja esimerkiksi valmistelussa olevista asioista sekä tehdyistä päätöksistä selkeästi ja ymmärrettävästi. (Kuntalaki 410/2015, 5 luku.)

Tässä opinnäytetyössä hyödynnetään Valtioneuvoston (2002, 4–5) osallisuuden mallinnusta missä osallisuus on jaettu neljään eri osa-alueeseen (kuva 2). *Tieto-osallisuuteen* sisältyy kuntalaisen oikeus tiedon saantiin esimerkiksi kunnan tiedotteiden välityksellä, mutta myös oikeus tiedon tuottamiseen esimerkiksi kyselyihin vastaamisella. *Suunnitteluosallisuus* vahvistaa vuorovaikutusta kunnan ja kuntalaisten välillä ottamalla kuntalaiset mukaan erilaisiin yhteisiin suunnitteluprosesseihin ja kuntalaisfoorumeihin. *Päätösosallisuus* tarkoittaa puolestaan suoraa osallistumista päätöksentekoon koskien esimerkiksi palvelujen tuottamista tai omaa asuinalueita ja *toimintaosallisuus* viittaa kuntalaisten aktiiviseen osallistumiseen esimerkiksi kyläyhdistysten tapahtumissa ja talkoissa. (Valtioneuvosto 2002, 4–5.)

KUVA 2. Osallisuuden eri muodot (Valtioneuvosto 2002, 4–5)

Kuntaliiton selvityksen mukaan erilaiset osallistumis- ja vaikuttamistavat olivat kehittyneet ja monipuolistuneet kunnissa jo vuonna 2018. Tavanomaisimpia kunnan järjestämiä osallistumis- ja vaikuttamistapoja olivat tuolloin erilaiset kuulemis- ja keskustelutilaisuudet sekä järjestöjen kuuleminen ja yhteiskehittäminen. Myös erilaiset kyselyt sekä viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden jalkautuminen kuntalaisten pariin olivat myös yleisiä kuntien suosimia osallistamistapoja. Vuonna 2018 kunnilla oli käytössä keskimäärin kahdeksan erilaista osallistumisen tapaa ja määrä oli pääosin sitä enemmän, mitä suuremmasta kunnasta oli kyse. Suosituimpana palautekanava koettiin tuolloin olevan sähköposti tai suora henkilökohtainen yhteydenotto ja kuntalaisaloitteita tehtiin vuoden aikana

keskimäärin seitsemän, joista tyypillisin aloite liittyi teknisiin palveluihin. Tärkeimmäksi keinoksi vaikuttaa kunnan asioihin kuntalaiset kokivat kunnallisvaaleissa äänestämisen. Yhä useammassa kunnassa sosiaalisen median kanavat olivat tulleet internetsivujen ohelle merkittäväksi viestintäkanavaksi. Havaittavissa ollut trendi näkyi jo tuolloin, että kuntien kiinnostus ja panostus kuntalaisten osallisuuden lisäämiseksi oli kasvanut. (Piipponen & Pekola-Sjöblom 2019.) Sittenkin suomalaisten kuntien erilaisia osallisuuden menetelmiä on vertailtu Rönholmin (2024) Pro Gradu -tutkielmassa. Kyseisen aineiston perusteella kuntien välillä oli paljonkin vaihtelua siinä, millaisia eri osallisuuden menetelmiä kunnilla oli käytössä. Rönholmin (2024, 63) mukaan kunnissa oli eniten käytössä menetelmiä tieto-osallisuuteen ja suunnitteluosallisuuteen, mutta parantamisen varaa useilla kunnilla oli päätösosallisuuden prosesseissa.

2.3 Rooli suunnannäyttäjänä

Hyvinvoinnin edistäminen lähtee osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistamisesta (Majoinen & Antila 2017, 15). Kunnalla on tärkeä rooli edistää yhteisöllisyyttä ja tässä onnistuakseen kunnan on näytettävä suuntaa sille, että kuntalaiset, viranhaltijat, luottamushenkilöt, yritykset, yhdistykset ja muut toimijat yhdessä tavoittelevat kuntayhteisön yhteistä hyvää. Kunnan tulisikin luoda edellytyksiä paikallisyhteisöjen omaehtoiselle toimimiselle aktiivisella ja mahdollistamalla osallisuutta. (Jäntti 2016, 156.) Yhteisöllisyys rakentuu ympäristöissä, missä vaalitaan ja tuetaan keskinäistä kunnioitusta. Se edellyttää myös kunnioitettavaa myötätuntoa toisia kohtaan, huolenpitoa toisista sekä demokraattista keskustelua, joka mahdollistaa erilaisten näkemysten ilmaisemisen. (Filander & Vanhalakka-Ruoho 2009, 385.) Yhteisöllisyys muodostuu pienessä kunnassa yhteishengestä, yhdessä tekemisestä sekä osallistumisesta. Kohtaamisten merkitys niin kuntalaisten kuin muiden sidosryhmien välillä rakentaa sitoutumista ja vastuuta yhteisestä päämäärästä, kun tehdään asioita oman kunnan eteen. (Manninen 2017, 393.)

Kontisen (2020, 45) mukaan yhteisöllisyys ja osallisuus ovat merkittävässä roolissa kuntalaisten elämässä, etenkin psyykkisen hyvinvoinnin osalta. Sosiaalisen osallistumisen on katsottu lisäävän elämään tyytyväisyyttä ja onnellisuutta, edistävän terveyttä sekä vähentävän yksinäisyyttä. Nämä vaikutukset korostuvat erityisesti pienituloisten, matalasti koulutettujen ja yksin asuvien kuntalaisten kohdalla. (Wilding, Munford & Sutton 2023.) Isolan (2019, 189) mukaan osallisuudella voidaan tarjota vaihtoehtoisia näköaloja ja sitä kautta mahdollisuuksia etenkin heikoimmassa asemassa oleville, joiden ongelmana on usein näköalattomuus tai toivottomuuden tunteet.

Yhteisön on turvattava yksilön vapaus olla oma itsensä ja ilmapiirin sellainen, että siellä voi tuoda omat mielipiteet esiin (Kiilakoski 2007, 13). Yhteisön tulee olla mahdollistava, jotta sen jäsenet tulevat kuulluksi sekä saavat osallistua ja toimia tasa-arvoisesti, mutta myös määrittellä oman sitoutumisensa. Mikäli yhteisö on huomioon ottava, salliva ja innostava, se kutsuu mukaan lisää ihmisiä. Kuntalaisten aktivoiminen synnyttää elinvoimaa tuomalla palveluja ja virikkeitä koko kuntayhteisön hyväksi ja vahvistamalla näin sosiaalista pääomaa ja yhteisöllisyyttä. Yhteisöllisyys tulisi nähdäkin kunnissa voimavarana ja kollektiivisena kapasiteettina. (Leponiemi 2021, 40–42, 139–142.)

3 KUNTALAISTEN KUULEMINEN

Bäcklundin (2007, 250) mukaan kuntalaisten osallistumisen kannalta on tärkeää, miten kuntalaisten arkiset kokemukset otetaan huomioon kuntien suunnittelussa ja päätöksenteossa. Jurmu (2020, 162) puolestaan on todennut, että kun kuntalaisella on kokemus, että heiltä esille tulleisiin asioihin reagoidaan, lisää se kiinnostusta tuoda jatkossakin näkemyksiä esiin. Näin ollen kuntalaisilta saama tieto näyttäytyy merkittävänä ja sillä on oma rooli kuntien uudistamisessa. Bäcklund (2007, 250) pitää tärkeänä, että kuntalaisten arkisten kokemusten tavoittaminen tulisi olla osa viranhaltijoiden ja luottamusmiesten jokapäiväistä työtä, eikä projektiluontoinen suoritus, kun ollaan rakentamassa esimerkiksi uutta asuinalueita tai tieväylää suunnittelutarpeen tiedostamisen jälkeen.

3.1 Mitä kokemustieto on?

Kokemustieto on käytännönläheistä ja arkista tietoa, mihin vaikuttavat ihmisen uskomukset ja käsitykset eri asioista ja niiden syy- ja seuraussuhteista. Se on henkilökohtaista ja kokemukseen perustuvaa tietoa, joka ohjaa ihmistä valintoihin ja tavoiteltuun päämäärään (Bäcklund 2007, 56–59). Kokemustiedon hyödyntämistä ja toisaalta osallistumismahdollisuuksien kehittämistä korostetaan tänä päivänä kuntien kehittämisessä. Kokemustiedon hyödyntäminen edellyttää kunnilta kuitenkin monialaisen työskentelyn tukevia rakenteita, toimintakulttuurin uudistamista ja ymmärrystä kokemustiedon hyödyntämisestä. (Jurmu 2020, 156–157, 168.) Kokemustieto auttaa kuntia muodostamaan kattavaa ja moniulotteista kuvaa kuntalaisten hyvinvoinnin tilasta sekä painopisteitä hyvinvoinnin edistämistyön tueksi. Kuntalaisten tasavertainen mahdollisuus tuoda näkemyksiä ja toimia yhdessä kunnan eri sektoreiden toimijoiden kanssa, ovatkin olennaisia tavoitteita osallisuudelle. (Nurmi, Syväjärvi & Leinonen 2018, 116–119.) Tässä opinnäytetyössä kokemustieto ymmärretään kuntalaisten tietona, joka on rakentunut omien ja mahdollisesti lähipiirin kokemusten kautta.

Kokemustietoa voidaan kartoittaa muun muassa erilaisten kyselyiden muodossa. Esimerkiksi Kuntaliitto tekee valtakunnallisesti kuntalaistutkimusta, missä he selvittävät kuntalaisten mielipiteitä kuntien toiminnasta, palveluista, vaikuttamisesta ja päätöksenteosta. Tuorein Kuntaliiton kuntalaistutkimus on toteutettu vuonna 2024 yhteensä 46 kunnassa ympäri Suomea. Muhoksen kunta ei ole ollut mukana Kuntaliiton tutkimuksessa. (Kuntaliitto 2024b.) Myös yksittäisten kuntien tekemät kyselyt ovat yleistyneet viime vuosina erityisesti digitalisaation myötä. Esimerkiksi Päijät-Hämeessä sijaitsevassa Sysmän kunnassa toteutettiin vuonna 2020 kuntalaiskysely, missä kuntalaisilta selvitettiin mielipiteitä, mihin hyvinvointia edistäviin asioihin kunnassa pitäisi jatkossa panostaa (Sysmän kunta 2021). Monissa kunnissa on selvitetty kuntalaisten elintapoja tai heidän kokemaa hyvinvoinnin tilaa, kuten Kanta-Hämeessä Hausjärvellä toteutetussa hyvinvointikyselyssä vuonna 2023 (Hausjärven kunta 2023). Kuntien lisäksi myös hyvinvointialueet ovat keränneet kokemustietoa kyselyillä, joista mainitaan tässä yhteydessä Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Minun arkeni ja elämäni -kysely. Myös muhoslaisilla oli mahdollisuus vastata kyseiseen kyselyyn vuonna 2021, mutta vastausprosentti jäi heidän osaltaan varsin matalaksi 0.6 % (n=41). Kyselyssä hyvinvointia peilattiin hyvän arjen ja elämän näkökulmasta ja se keräsi tietoa muun muassa siitä, mihin asukkaat kokevat kaipaavan muutosta. Kysely kartoitti myös tärkeimpiä osa-alueita, mihin asukkaiden mielestä kunnassa tulisi panostaa hyvän arjen ja elämän edistämiseksi. (Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue 2022, 5, 11.)

3.2 Kokemus osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä

Osallisuuden katsotaan syntyvän osallistumisen, toiminnan sekä vaikuttamisen avulla ja kokemus osallisuudesta on siten vahvasti tunneperäinen ja tilannesidonnainen. Tämä edellyttää riittävää ja selkeästi ymmärrettävää tiedonsaantia, vuorovaikutusta sekä tukea yhdenvertaisuuden saavuttamiseksi. (Kivinen, Vanjusov & Vornanen 2020, 269, 287.) Kokemus osallisuudesta rakentuu yksilön omien voimavarojen, elinympäristön ja itsensä toteuttamisen mahdollisuuksien avulla, mutta siihen vaikuttavat myös yhteiskunnan rakenteet ja yleinen asenneilmapiiri sekä yhteisöllisyyden ja kuulumisen kokemukset. (Särkelä-Kukko 2019, 233.) Useissa kansallisissa väestötutkimuksissa osallisuuden kokemuksen mittaamisessa on hyödynnetty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kehittämää osallisuusindikaattoria (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024b).

Osallisuuden nähdään olevan keskeinen tekijä yksilön hyvinvoinnin kannalta, vaikkakaan osallisuuden ja hyvinvoinnin välisten kausaalisten yhteyksien osoittaminen on ollut haastavaa. Osallisuuden ja sosiaalisten verkostojen katsotaan kuitenkin toimivan suojaavina tekijöinä ainakin syrjäytymistä, rikollisuutta ja muita hyvinvointivajeita vastaan. (Alila, Gröhn, Keso & Volk 2011, 13.) Yhteisöt voivat tarjota yksilölle kuulluksi ja arvostetuksi tulemisen yhteisön jäsenenä (Särkelä-Kukko 2019, 252). Sosiaalisista verkostoista saatu tuki ja apu ovat tärkeitä kokemuksia yhteenkuuluvuudesta ja läsnäolosta, jotka tukevat erityisesti haastavista elämäntilanteista selviytymistä. Ystävien puute, niukat sosiaaliset suhteet ja yksinäisyys puolestaan heikentävät hyvinvointikokemusta ja sidosta ympäröivään paikkaan. (Pehkonen & Toikko 2020, 175–176.)

Yhteisöllisyyden kokemus liittyy yksilöllä kuulumiseen johonkin paikkaan sekä ihmisiin ja elämänmuotoon siellä. Paikallisuus onkin useille yksilöille erittäin keskeinen yhteisöllisyyskokemuksen määrittäjä. Vahva paikkasidos kuvastaa juurtumista paikkaan ja sen yhteisöllisiin suhteisiin. Heikko paikkasidos puolestaan kertoo juurettomuuden, irrallisuuden ja ulkopuolisuuden kokemuksista. (Saastamoinen 2009, 43.) Paikkasidos näyttäytyy oleellisena hyvinvointiin vaikuttavana tekijänä (Pehkonen & Toikko 2020, 172). Paikkasidoksen katsotaan syntyvän kokemusten merkityksellisyydestä ja se rakentuu elämänkaaren varhaisvaiheista lähtien (Hyväri 2008, 24, 142).

Yhteisöllisyyteen liittyy oleellisesti identiteetti (Jäntti 2016, 158). Identiteetin rakentaminen on ihmiselle psykologisesti sekä sosiaalisesti välttämätöntä. Ihminen rakentaa sosiaalista identiteettiä osana yhteisöä, jotta voi määritellä itsensä joksikin. (Kuittinen & Kejonen 2009, 246.) Kunnat tarjoavat monille ihmisille tärkeän perustan sosiaaliselle identiteetille (Borwein & Lucas 2023). Paikallinen samaistuminen kuntaan tai sen osaan luo potentiaalia kuntalaisuuden vahvistumiselle. Se myös vahvistaa samalla uskoa omaan kuntaan hyvänä asuinpaikkana verrattuna muihin kuntiin. (Pekola-Sjöblom 2017, 435). Bühlmannin (2012) mukaan kuntaidentiteetin kehittyminen riippuu kunnan koosta sekä sen sosioekonomisista, kulttuurisista, institutionaalisista sekä makrotaloudellisista ominaisuuksista, mutta erityisesti oma koti ja vanhemmuus vaikuttavat paikallisen kiintymyksen kehittymiseen. Paikkaan kiintyminen ja identiteetin kehittyminen edellyttävät tunnesiteen syntymistä yksilön ja asuinalueen välille, mutta nämä prosessit ovat kuitenkin yksilöllisiä (Rollero & De Piccoli 2010, 198–200). Vanhemmat ihmiset kokevat vahvemmin yhteyden kotikuntaansa verrattuna nuoriin, minkä katsotaan johtuvan siitä, että samaistumisen voimakkuus kasvaa usein asutun ajan myötä (Fetz 2009, 18). Vahvalla yhteisöllisyydellä katsotaan myös olevan merkittävä rooli kuntaidentiteetin rakentumisessa. Vahva kuntaidentiteetti auttaa juurruttamaan kuntalaiset ja muut toimijat kuntaan sekä kannustaa heitä kiinnostumaan kunnan kehittämisestä ja toimimaan kuntayhteisön hyväksi.

Näin kuntalaisille välittyy ajatus yhteisestä kunnasta, jonka eteen ja puolesta ollaan valmiita toimimaan. (Jäntti 2016, 158).

4 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyönä tehtävän kehittämistyön tarkoituksena oli kehittää kyselylomake, jolla voidaan kerätä kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Kehittämistyötä tehtiin yhteistyössä Muhoksen kunnan osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa ja se nivoutui osallisuusohjelman *kuntalaisten kuuleminen* – teemaan. Opinnäytetyön tavoitteena oli monipuolistaa käytössä olevaa hyvinvointitietoa tuomalla kyselylomakkeen kehittämisen kautta kuntalaisten kokemustietoa esiin. Kyselylomake pilotoitiin Muhoksen kunnassa ja kyselyn teemat pohjautuivat Muhoksen kunnan strategiseen päämäärään *Yhteisöllinen ja osallistava Muhos 2025*. Kyselylomakkeella kartoitettiin, miten kunta oli onnistunut toiminnassaan edistämään osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä missä on vielä parannettavaa. Kuntalaisten kuuleminen auttaa kuntaa kehittämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä sekä suuntaamaan palveluita kuntalaisten tarpeiden mukaan. Kyselylomake on vapaasti käytettävissä ja sovellettavissa myös muissa kunnissa.

5 KEHITTÄMISTYÖNÄ KYSELYLOMAKE

Kyselylomake on yksi perinteisimmistä aineiston keruumenetelmistä ja sen juuret vievät 1920-luvulle, kun tilastollisten menetelmien hyödyntäminen yleistyi tutkimustulosten analysoinnissa. Kyselylomakkeen yleisin muoto on ollut perinteisesti paperilla toteutettu kysely, mutta digitalisaation myötä sähköisten kyselyjen käyttö on tänä päivänä yleistynyt. Kyselylomakkeen muoto ja sen toteutus mm. tutkijan läsnäolon osalta, voivat vaihdella tutkimuksen tarkoituksen ja kohderyhmän mukaan. (Valli 2018, 92–93.) Kyselylomakkeella on joka tapauksessa mahdollista tavoittaa suuri määrä ihmisiä ja kerätä laaja tutkimusaineisto.

Kyselylomakkeen suunnittelu vaatii huolellisuutta, etenkin kysymysten muotoilun suhteen, sillä ne luovat perustan tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten laatiminen lähtee tutkimuksen tavoitteista ja mahdollisesta tutkimusongelmasta, joihin pyritään vastaamaan. Kysymykset pyritään pitämään yksiselitteisinä ja sanamuodoissa on syytä olla tarkkana. (Valli 2018, 93.) Sähköisten kyselyiden räjähdysmäinen kasvu on voinut aiheuttaa sen, että ihmiset eivät jaksa samalla lailla reagoida enää kyselytulvaan (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2018, 129). Kyselystä tiedottamiseen onkin tärkeää panostaa ja tuoda esiin se, miten kuntalaiset hyötyvät vastaamisesta.

Kyselylomake voi sisältää erilaisia kysymystyyppejä, jotka jaotellaan yleensä kolmeen muotoon. *Monivalintakysymyksiin* laaditaan valmiiksi numeroidut vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsee vastauksen tai vastaukset. Kyselyyn vastaajien taustatietoja kuten ikää, sukupuolta, postinumeroa, asuimuotoa ja työllisyystilannetta on helpointa kartoittaa juuri monivalintakysymyksillä. *Asteikkoihin eli skaaloihin perustuvissa kysymyksissä* puolestaan esitetään väittämiä vastaajan valitessa niistä sopivimman vastausvaihtoehdon. Vastaajien mielipiteitä voidaan kartoittaa käyttämällä esimerkiksi Likertin viisiportaista asteikkoa. Sekä monivalintakysymykset, että asteikkoihin perustuvat kysymykset koetaan yleensä helpoiksi vastata ja niiden tuloksia voidaan mielekkäästi vertailla. *Avoimet kysymykset* puolestaan sallivat kyselyyn vastaajien ilmaista itseään vapaammin omin sanoin sille varatulle tyhjälle tilalle. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 193–196.) Tämän kehittämistyön tuotoksessa eli kyselylomakkeessa hyödynnettiin kaikkia kolmea edellä mainittua kysymystyyppiä.

5.1 Kehittämistyön toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Muhoksen kunta. Muhos sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan maakunnassa Oulun läänissä, 35 kilometriä Oulusta kaakkoon. Vuonna 2023 Muhoksen väkiluku oli 8827 asukasta, joista alle 15-vuotiaita 22,1 %, 15–64-vuotiaita 58 % ja yli 64-vuotiaita 19,9 % (Tilastokeskus 2024). Muhoksen kunnan hyvinvoinnin- ja terveyden edistämistyötä ohjaa Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus 2019–2025, minkä päämääränä on pohjoispohjalaisten ihmisten hyvinvointi, hyvä arki ja elämä. Sopimuksessa hyvinvointia lähestytään määritelmällä, jonka mukaan

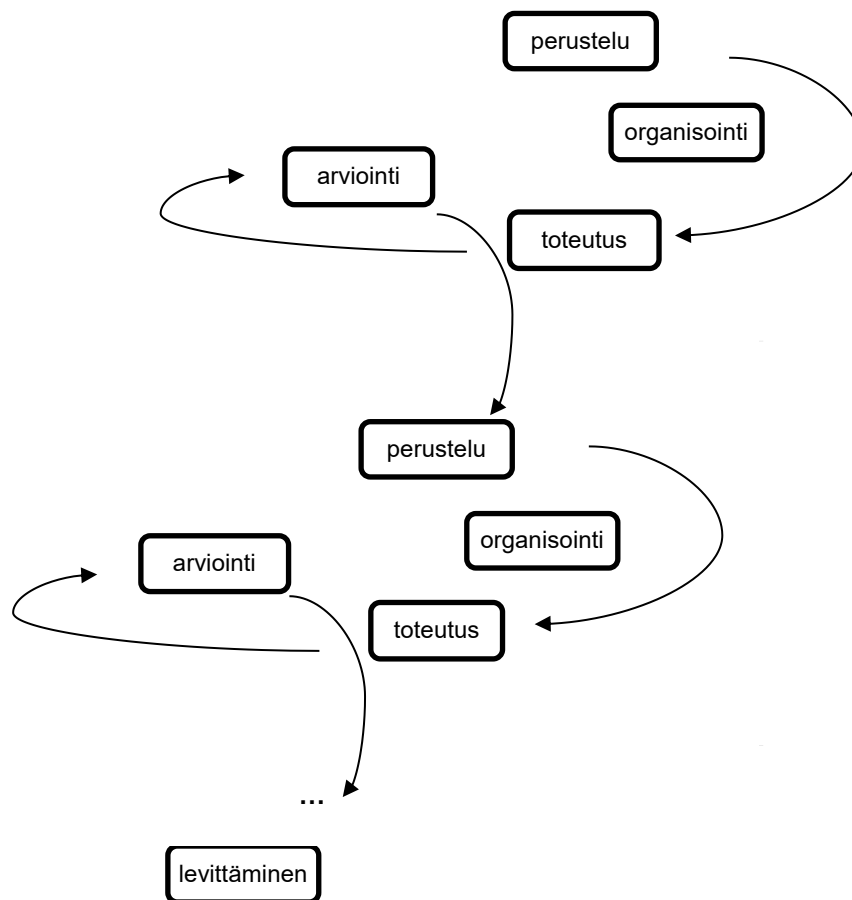
minä, pohjoispohjalainen ihminen, voin hyvin silloin, kun koen eläväni hyvää arkea ja mielekästä elämää. Hyvinvointiini vaikuttavat jokapäiväiset arjen tarpeeni, askareeni, yhteisöni, ympäristöt, joissa elän ja toimin. Toimintani ja arjen valintani vaikuttavat omaan, läheisteni ja tulevien sukupolvien hyvinvointiin. Toivon tulevani kuulluksi, nähdyksi, hyväksytyksi ja ymmärretyksi ihmisenä enkä yksittäisten tarpeideni kautta.

(Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019).

Kuntalaisten hyvinvoinnin edistäminen on nostettu esiin useissa Muhoksen kunnan strategisissa asiakirjoissa. Kuntastrategiassa 2022–2025 esitetty visio *Kasvua ja hyvinvointia kaupungin kupeessa – Luonnollisesti Muhoksella*, antaa viitteitä siitä, että hyvinvointi koetaan tärkeäksi päämääräksi kunnassa. Mission mukaan kunta on edelläkävijä muun muassa hyvinvoinnissa. Hyvinvointikertomuksessa painotetaan, että eri-ikäisten muhoslaisten hyvinvointiin on syytä panostaa ja kuntalaisten hyvinvointia tulee tarkastella kokonaisuutena (Muhoksen kunta 2022). Yksi Muhoksen kuntaa ohjaavista arvoista on *yhteisöllisyys*, mitä pyritään edistämään ottamalla kuntalaiset mukaan tekemiseen ja mahdollistamaan osallistuminen erilaisten yhteisöjen kautta (Muhoksen kunta 2021). *Yhteisöllinen ja osallistava Muhos* on kunnan strateginen päämäärä vuodelle 2025, mihin Muhos pyrkii suuntaamaan osallistavan budjetoinnin, kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksien lisäämisen ja aktiivisen kuntalaiskeskustelun toimilla (Muhoksen kunta 2021). Menneillään olevalla valtuustokaudella Muhoksen kunnassa on laadittu osallisuusohjelma, minkä tavoitteena on kuntalaisten osallisuuden edistäminen (Muhoksen kunta 2023). Osallisuustyötä Muhoksen kunnassa ohjaa kahden vuoden välein valittava monialainen ohjausryhmä. (Muhoksen kunta 2023.)

5.2 Kehittämistyön prosessi

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisena kehittämistyönä yhteistyössä työelämän kanssa. Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti (2018, 21) näkevät tutkimuksellisuuden tuovan kehittämistyöhön järjestelmällisyyttä sekä analyttistä ja kriittistä otetta. Toikko ja Rantanen (2009, 19–21) kuvaavat tutkimuksellista kehittämistoimintaa tutkimuksen ja kehittämistoiminnan risteyspaikkana, missä tutkimuksen tietoa hyödynnetään kehittämisessä. Tätä opinnäytetyötä lähestyttiin konstruktivisen tutkimuksen kontekstista, mikä sopii kehittämistyöhön lähestymistavaksi, kun luodaan esimerkiksi suunnitelma, mittari tai kysely. Konstruktivisessa tutkimuksessa tavoitteena on luoda uusi rakenne käytännönläheisellä ongelmanratkaisulla, missä hyödynnetään olemassa olevaa teoreettista tietoa. Konstruktivinen tutkimus on tyypillinen lähestymistapa tutkimuksellisissa työelämän hankkeissa ja sen avulla kohdeorganisaatio saa puolueettoman ja teorian tietoon pohjautuvan ratkaisun ongelmaansa. (Ojasalo ym. 2018, 25, 65–66.) Konstruktivinen työskentely perustuu vahvaan reflektioon, mikä edellyttää pysähtymistä, tasavertaista keskustelua, arviointia sekä eteenpäin suuntautumista (Salonen ym. 2017, 53). Tässä opinnäytetyössä kehittämisprosessi hahmotettiin spiraalimallin (kuva 2) avulla ja siinä hyödynnettiin Toikko ja Rantasen jäsentämää (2009, 56) koontia viidestä kehittämistoiminnan tehtävästä. Tässä mallissa *perustelu, organisointi, toteutus ja arviointi* muodostavat kehän, joka toistuu tarvittaessa useamman kerran muodostaen näin spiraalimaisen prosessin, mikä päättyy lopulta tulosten levittämiseen (Toikko & Rantanen 2009, 66).

KUVA 3. Kehittämistyön spiraalimaisuus (mukaillen Toikko & Rantanen 2009, 67).

Opinnäytetyön suunnittelu sai alkunsa kevään 2024 aikana. Tarve kuntalaiskyselyn toteuttamiselle ilmeni Muhoksen kunnan osallisuusohjelmasta, mihin *kuntalaisten kuuleminen* oli nostettu yhdeksi keskeiseksi teemaksi (Muhoksen kunta 2023). Näin sai alkunsa idea opinnäytetyön aiheesta ja keskustelu Muhoksen kunnan sivistys- ja hyvinvointijohtajan kanssa synnytti yhteisymmärryksen siitä, että kyselylomake voitaisiin kehittää yhteistyössä osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa. Tässä vaiheessa Muhoksen kunnan kanssa sovittiin kehittämistyön alustavista tavoitteista ja raameista, minkä pohjalta opinnäytetyösopimus allekirjoitettiin kesäkuussa 2024. Kehittämistoiminnan kannalta onkin välttämätöntä määritellä prosessille lähtökohdat ja perustella, mitä ja miksi kehitetään (Toikko & Rantanen 2009, 57).

Opinnäytetyön tavoitteena oli monipuolistaa käytössä olevaa hyvinvointitietoa tuomalla kyselylomakkeen kehittämisen kautta kuntalaisten kokemustietoa esiin. Kehittämistoiminnan tavoite muodostaa lähtökohdan prosessin organisoinnille, mikä pitää sisällään käytännön toteutuksen suunnittelua ja valmisteluja (Toikko & Rantanen 2009, 58–59). Ensimmäisissä kuntaorganisaation kanssa käydyissä keskusteluissa sovittiin, että kokemustietoa tullaan keräämään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kontekstista. Koska hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävä on kuntasektorilla hyvin laaja, olikin tarpeen selkiyttää kehittämistavoitetta sekä rajata aihetta, ettei päämäärä jää ym-

päripyöreäksi ja toisaalta myöskään työmäärä kasva liian suureksi. Aiheen rajaukseen löytyikin lopulta idea Muhoksen kuntastrategiasta, mihin kunnan yhdeksi strategiseksi päämääräksi on valittu *Yhteisöllinen ja osallistava Muhos* (Muhoksen kunta 2021).

Opinnäytetyön konkreettinen työstäminen alkoi aiheeseen liittyvään teoriaan ja aiempaan tutkimustietoon tutustumalla heinä-elokuun aikana, minkä pohjalta alettiin laatimaan työsuunnitelmaa. Ensimmäinen tapaaminen kunnan osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa järjestettiin 5.8.2024 seurakunnan toimintakeskuksessa Koortilassa. Tapaamiseen osallistui yhdeksän ohjausryhmän jäsentä ja heidän kanssa käytiin keskustelua yhteistyöstä, sen vaatimista resursseista ja sovittiin alustavaa aikataulua kehittämisprosessin etenemiselle. Yhteistyö kyselylomakkeen kehittämiseen liittyen sai ohjausryhmältä positiivisen vastaanoton ja kuntalaiskyselyn katsottiin palvelevan hyvin osallisuusohjelman teemaa kuntalaisten kuulemisesta.

Opinnäytetyön kehittämisprosessissa osallistavana menetelmänä käytettiin työpajatyöskentelyä, missä osallistujien kesken vaihdetaan keskustellen mielipiteitä, ajatuksia, ideoita ja näkemyksiä kehitettävästä kohteesta (Salonen ym. 2017, 63). Ideointi, priorisointi, kokeileminen ja mallintaminen ovatkin tärkeitä elementtejä kehittämistoiminnan toteutuksessa (Toikko & Rantanen 2009, 59). Ohjausryhmä koostui eri tahojen toimijoista, ja heidän osallistaminen kehittämistoimintaan toi yhteen arvokasta pääomaa. Moniäänisyys, erilaiset näkökulmat ja asiantuntijuuden jakaminen ovat tärkeitä elementtejä kehittämistoiminnassa (Salonen ym. 2017, 53). Työpajan valmistelussa kiinnitetään huomiota niiden sijoittumiseen, tavoitteisiin, sisältöihin ja työpajojen välillä tapahtuvaan työskentelyyn (Tuominen ym. 2015, 37). Kehittämisprosessille on tyypillistä sen eteneminen yhteisen vuoro-vaikutuksen varassa, eikä sen suuntaa voi kuitenkaan tietää tarkalleen etukäteen (Toikko & Rantanen 2009, 97). Ensimmäinen ja lopulta ainoaksi jäänyt työpaja järjestettiin ohjausryhmälle 23.9.2024 kunnan virastotalolla. Työpaja pidettiin osana ohjausryhmän kokousta ja siihen osallistui kuusi ohjausryhmän jäsentä. Työpajassa virittäydettiin osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoihin kirjoitustehtävällä, missä jokainen osallistuja sai tuoda esiin osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen liittyviä ajatuksia. Työskentelyä jatkettiin yhdessä kyselylomakkeen kysymysten muotoilulla muutamien esimerkkikysymysten pohjalta. Työskentelyn lopuksi keskusteltiin kyselyn toteuttamiseen liittyvistä käytännön järjestelyistä. Työpajan jälkeen ohjausryhmän kanssa sovittiin, että kyselylomakkeen seuraava kehittämisvaihe tehdään aikataulullisista syistä esitestauksella, vaikka alun perin oli suunniteltu toisen työpajan järjestämistä.

Kehittämiseen kuuluu olennaisena osana myös arviointi, minkä katsotaan suuntaavaan koko prosessia. Arvioidessa punnitaan kehittämisen perustelua, organisoitua ja toteutusta. (Toikko & Rantanen 2009, 59.) Kehittämisprosessin tuotosta eli tässä tapauksessa kyselylomaketta voidaan arvioida sen merkittävyyden, yksinkertaisuuden, helppokäyttöisyyden, sovellettavuuden, toistettavuuden ja neutraaliuden näkökulmista. (Ojasalo ym. 2018, 47.) Arviointia tehtiin kehittämisprosessissa pitkin matkaa, jotta kyselylomakkeesta saatiin mahdollisimman hyvin tarpeisiin vastaava. Kyselyn esitestausvaihe Webropol-työkalulla mahdollisti kyselylomakkeen arvioinnille hyvän tilaisuuden. Ensimmäinen esitestaus suoritettiin osallisuusohjelman ohjausryhmälle. Seuraavassa vaiheessa esitestauksen kohderyhmää laajennettiin ja kysely kohdistettiin eri ikäisille ja erilaisissa elämäntilanteissa oleville vastaajille. Esitestaajilla oli mahdollisuus kommentoida jokaista kysymystä ja kyselyn päätteeksi vielä antaa yleistä palautetta kyselystä. Esitestauksen jälkeen kyselylomakkeeseen tehtiin tarvittavat

korjaukset, minkä jälkeen kunnan sivistys- ja hyvinvointijohtaja hyväksyi valmiin kyselylomakkeen ja antoi sille julkaisuluvan.

5.3 Pilottikyselyn toteutus

Pilottikyselyn aineistonkeruu toteutettiin Webropol-kyselyllä, koska sähköinen tiedonkeruu on edullinen, nopea ja vaivaton tapa hankkia tietoa (Ojasalo ym. 2018, 128). Alunperin ohjausryhmän kanssa oltiin pohdittu myös, että sähköisen kyselyn lisäksi tarjottaisiin mahdollisuus paperiselle kyselylomakkeelle vastaamiselle, mutta käytännön syistä siitä luovuttiin. Kyselylomakkeen alkuun laadittiin saateteksti, mikä johdatteli vastaajaa aiheeseen ja kertoi tutkimuksen tarkoituksesta. Kyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus tutustua opinnäytetyön tietosuojailmoitukseen ja lomakkeelta pääsi jatkamaan kyselyyn, mikäli antoi suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta ja henkilötietojen käsittelystä. Kyselylomakkeella (liite 1.) kerättiin taustatietoina vastanneiden ikäryhmä, sukupuoli ja elämäntilannetta kuvaava status. Taustatietojen lisäksi kyselylomake sisälsi 18 kysymystä, joista puolet (9) oli pakollisia asteikko- tai monivalintakysymyksiä ja puolet (9) avoimia ja vapaaehtoisia kysymyksiä. Kyselyyn vastaamiseen arvioitiin kuluvan 5–10 minuuttia. Kyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus osallistua 100 euron arvoisen S-ryhmän lahjakortin arvontaan erillisen lomakkeen kautta.

Kyselylomakkeen pilotointi oli alustavasti suunniteltu toteutettavaksi lokakuun aikana, mutta sen ei haluttu limittyvän hyvinvointialueen *Minun arkeni ja elämäni* -kyselyn kanssa lokakuussa. Kyselyn toteutusta päätettiin siirtää siten, että se oli avoinna 9.-22.11.2024 välisen ajan. Kuntalaiskyselystä tiedottamiseen panostettiin, jotta se tavoitti mahdollisimman usean kuntalaisen. Tässä vaiheessa kunnan viestintäpäällikön apu oli korvaamatonta. Kyselystä tiedotettiin kunnan verkkosivuilla ja sosiaalisen median kanavilla, ilmoitustauluilla, paikallislehdessä sekä muhoslaisten Facebook-ryhmässä. Näiden lisäksi kysely lähetettiin yläkoulun ja lukion rehtoreille sekä eläkeliiton puheenjohtajalle ja heitä pyydettiin informoimaan kyselystä tahoillaan. Kuntalaiskysely oli myös esillä lapsiperheille suunnatussa MuhosMuksu- tapahtumassa 9.11, missä kävijöillä oli mahdollisuus osallistua kyselyyn kirjaston tablet-tietokoneilla tai QR-koodin avulla omalla puhelimella.

Sähköisenä Webropol-kyselynä toteutettuun pilottikyselyyn saatiin yhteensä 288 vastausta. Aineiston perusteella 35–49-vuotiaat kuntalaiset olivat aktiivisimpia kyselyyn vastaajia, kun taas 18–24-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden vastausmäärä jäi suhteessa matalammaksi (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Vastanneiden ikäjakauma

	Frekvenssi	%
Alle 18 vuotta	40	14
18–24 vuotta	24	8
25–34 vuotta	42	15
35–49 vuotta	98	34
50–64 vuotta	60	21
65 vuotta tai enemmän	24	8
Yhteensä	288	100

Kyselyyn vastanneista naisia oli 73 % ja miehiä 27 %, josta voidaan tulkita, että naiset olivat selvästi yliedustettuina vastaajamäärässä miehiin nähden (taulukko 2).

TAULUKKO 2. Vastanneiden sukupuolijakauma

	Frekvenssi	%
Nainen	209	73
Mies	78	27
En halua vastata	1	0
Yhteensä	288	100

Kyselyyn vastanneista suurin osa (43 %) oli kokoaikaisesti palkkatyössä (taulukko 3). Kyselyyn saatiin vastauksia hyvin myös opiskelijoilta ja koululaisilta (23 %) kun taas työttömien vastausmäärä jäi verrattain matalaksi (3 %).

TAULUKKO 3. Vastanneiden elämäntilanne

	Frekvenssi	%
Palkkatyössä kokoaikaisena	123	43
Opiskelija tai koululainen	66	23
Palkkatyössä osa-aikaisena	27	9
Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella	23	8
Yrittäjä tai ammatinharjoittaja	15	5
Kotiäiti tai -isä tai omaishoitaja	9	3
Muu	9	3
Eläkkeellä muusta syystä, esimerkiksi työkyvyttömyys	8	3
Työtön	8	3
Yhteensä	288	100

Pilottikyselyn toteutukseen liittyen Muhoksen kunnan kanssa oli sovittu, että kyselyn aineistosta nostetaan tärkeimmät tulokset tiivistetysti osaksi opinnäytetyötä. Aineiston analysointi aloitettiin tutustumalla kyselyn vastauksiin lukemalla niitä läpi useampaan kertaan ja tehden niistä muistiinpanoja Webropolin peruseräpäätien pohjalta. Koska kyselylomake sisälsi sekä suljettuja, että avoimia kysymyksiä, analysoinnissa hyödynnettiin sekä määrällisen, että laadullisen tutkimuksen analysointimenetelmiä. Määrällinen aineisto muutettiin aluksi havaintomatriisiksi, joka mahdollisti jatkossa sen tilastollisen käsittelyn. Suljettujen vastausten analysoinnissa hyödynnettiin SPSS-ohjelmaa, minne aineisto siirrettiin Webropolista. SPSS-ohjelman avulla aineistoa kuvattiin frekvenssi- ja prosenttijakaumin. Aineistosta tehtiin myös *ristiintaulukointia* vertaamalla vastauksia ikäryhmien, sukupuolen ja elämäntilanteen mukaan, sillä ristiintaulukoimalla oli mahdollista löytää *muuttujien* välisiä riippuvaisuuksia (Vilka 2007, 129). Suljettujen kysymysten vastaukset esitetään tässä opinnäytetyössä numeraalisesti ja graafisesti taulukoita sekä kuvaajia hyödyntäen, minkä lisäksi tuloksia myös sanoitettiin. Myös Vilkan (2007, 148) mukaan tulosten esittämisessä on hyvä pyrkiä yksinkertaiseen ilmaisuun, mikä on esteettistä, havainnollista ja luettavaa.

Avointen vastausten analysointi lähti liikkeelle aineiston lukemisesta yhä uudelleen ja samalla muodostamaan käsitystä, mihin teemoihin tai luokkiin vastauksia voisi luokitella. Analysoinnissa hyödynnettiin *sisällönanalyysia*, millä pyrittiin järjestämään ja tiivistämään aineisto hajanaisesta lähtötilanteesta. Sisällönanalyysin tarkoitus onkin selkeyttää aineistoa tulkinnan ja loogisen päättelyn avulla, jotta tarkasteltavasta ilmiöstä voitaisiin muodostaa selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä (Tuomi &

Sarajärvi 2018, luku 4.4.3). Sisällönanalyysi voidaan hahmottaa kolmeen eri vaiheeseen, joita ovat 1) *reduointi* eli pelkistäminen, 2) *klusterointi* eli ryhmittely ja 3) *abstrahointi* eli teoreettisten käsitteiden luominen (Miles & Huberman 1994, Tuomen & Sarajärven 2018, luku 4.3 mukaan). Aineistoa pelkistettiin karsimalla aluksi pois kaikki epäolennainen tieto, mikä ei liittynyt tarkasteltaviin osallisuuden ja yhteisöllisyyden ilmiöihin. Sen jälkeen samankaltaisuuksia ja erilaisuuksia kuvaavia ilmaisuja lähdettiin etsimään erottelemalla niitä eri väreillä. Tässä vaiheessa huomattiin, että aineistosta löytyi useita samoja ilmauksia, joiden määrä merkittiin sulkuihin yhtäläisen ilmauksen perään. Pelkistetyt ilmaisut listattiin allekkain, minkä jälkeen aineistoa lähdettiin klusteroimaan eli ryhmittelemään muodostaen ala- ja yläkategorioita (taulukko 4). Tässä vaiheessa aineisto tiivistyi entisestään ja siitä alkoi nousemaan keskeisiä teemoja. Sisällönanalyysin viimeisessä eli abstrahoinnin vaiheessa yläkategoriat yhdistettiin pääkategorioiksi muodostamalla kokoavia käsitteitä.

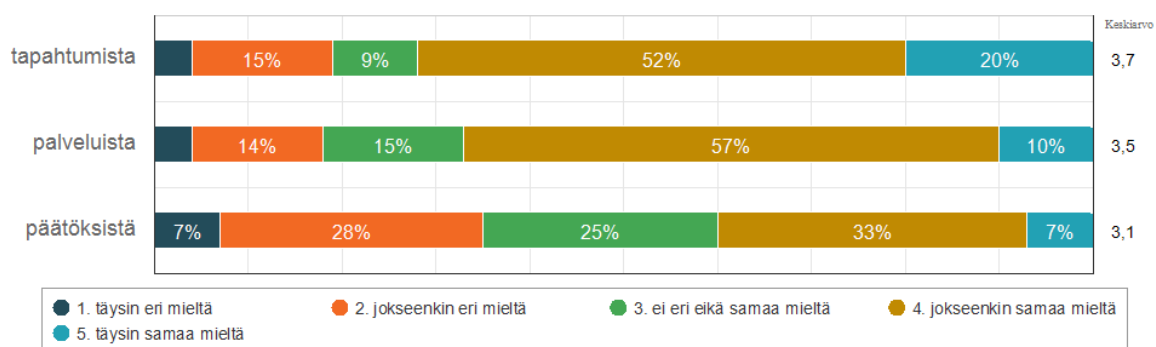
TAULUKKO 4. Esimerkki avointen kysymysten sisällönanalyysistä

Alkuperäinen ilmaisu	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria	Käsite
Kuulun tiiviiseen yhteisöön	Kuuluminen yhteisöön	Kuulua yhteisöön	Yhteenkuuluvuuden tunne	Yhteisöllisyys
Olen osa mahtavaa porukkaa	Osana porukkaa			
On kiva olla osana Muhosta	Osana Muhosta			

6 MEIDÄN MUHOS - PILOTTIKYSELYN TULOKSET

6.1 Viestintä selkeää ja monikanavaista

Kyselyn aineiston perusteella 72 % vastanneista koki saavansa riittävästi tietoa Muhoksen kunnan ajankohtaista tapahtumista (kuva 4). Jopa 83 % 25–34-vuotiaista vastanneista koki olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämästä ”Saan riittävästi tietoa kunnan ajankohtaisista tapahtumista”. Vastaavasti 65 vuotta täyttäneistä vastanneista ainoastaan 62 % koki olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä vastatessaan samaan väittämään. Kyselyyn vastanneista 67 % koki saavansa riittävästi tietoa Muhoksen kunnan ajankohtaisista palveluista. Myös palveluihin liittyen 65 vuotta täyttäneiden osuus jokseenkin tai täysin samaa mieltä vastanneista jäi matalimmaksi (59 %) kun muiden ikäryhmien välillä ei ollut suuria eroja. Riittävästi tietoa kunnan ajankohtaisesta päätöksenteosta koki saavansa kuitenkin vain 40 % kyselyyn vastanneista. Kiinnostavaa on, että vastanneiden kokemus riittävästä tiedon saannista kunnan ajankohtaisiin päätöksiin liittyen oli korkeampaa mitä vanhemmasta ikäryhmästä oli kyse.

KUVA 4. Riittävästi tietoa kunnan ajankohtaisista tapahtumista, palveluista ja päätöksistä (n=288)

Aineistosta nousi esiin kyselyyn vastanneiden tyytyväisyys viestinnän ajankohtaisuuteen, monikanavaisuuteen ja visuaalisuuteen. Viestintää pidettiin selkeänä, helposti lähestyttävänä ja saavutettavana. Erityisesti sosiaalisen median sisältöön oltiin tyytyväisiä, mutta myös kunnan verkkosivut sekä ilmoittelu paikallislehdessä keräsivät positiivista palautetta. Verkkosivujen ulkoasua luonnehdittiin miellyttäväksi, inspiroivaksi sekä luonnonläheiseksi. Mieluiten seurattavin viestintäkanava oli vastanneiden mukaan kunnan Facebook-kanava, jonka mainitsi jopa 59 % vastanneista (taulukko 5).

”Viestintä on visuaalisesti hyvin laadittua ja helposti seurattavaa. Viestintä on monipuolista ja tuo mukanaan mielestäni esiin hyvin Muhosta ja toimintaa siellä.”

TAULUKKO 5. Mieluiten seurattavat kunnan viestintäkanavat

	Vastauksia N	% vastanneista (n=288)
Facebook	171	59%
Muhos.fi verkkosivut	135	47%
Paikallislehdet	132	46%
Instagram	121	42%
Ilmoitustaulut	30	10%
Infotaulut	28	10%
Muu	5	2%
Youtube	4	1%

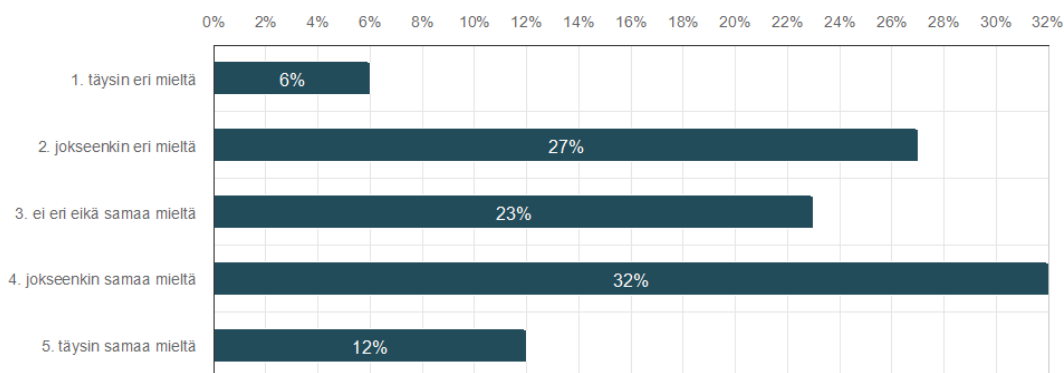
6.2 Lisää avoimuutta päätöksentekoon

Kuten aikaisemmin nousi esiin, viestintä kunnan päätöksenteosta ei saavuttanut kuntalaisia yhtä hyvin kuin tieto kunnan ajankohtaisten tapahtumien ja palvelujen osalta. Aineistosta nousi esiin avointen vastausten kohdalla, että avoimuutta etenkin päätöksentekoprosesseihin liittyen toivottiin enemmän. Kunnan päätöksenteosta toivottiin sosiaaliseen mediaan koosteita tiivistetysti ja selkokielellä. Vastauksissa toivottiin myös lisää uusia viestintäkanavia, joista mainittiin esimerkkinä TikTok. Toisaalta toivottiin myös perinteisempää tiedottamista paikallislehdessä tai joka kotiin jaettavaan kuntalaistiedotteen muodossa. Myös kohdennettua viestintää toivottiin eräässä kuntalaisen kommentissa. Kunnan verkkosivujen selkeyteen toivottiin kiinnitettävän huomiota ja sinne toivottiin lisää tietoa esimerkiksi vuokrattavista asunnoista, kalastusluvista, urheiluseuroista, yrityksistä ja sekä hyvinvointialueen yhteystiedoista.

”Kaikki eivät ole fb, insta tms eikä syrjäkyliltä tulla lukemaan kunnan ilmoitustauluja. Pitäisi tulla jonkinlainen paperinen tiedote kotiin ainakin syrjäkylille ja eläkeikäisille. Kaikki eivät elä tietokoneen armoilla/ehdoilla.”

6.3 Epätietoisuutta osallistumis- ja vaikuttamistavoista

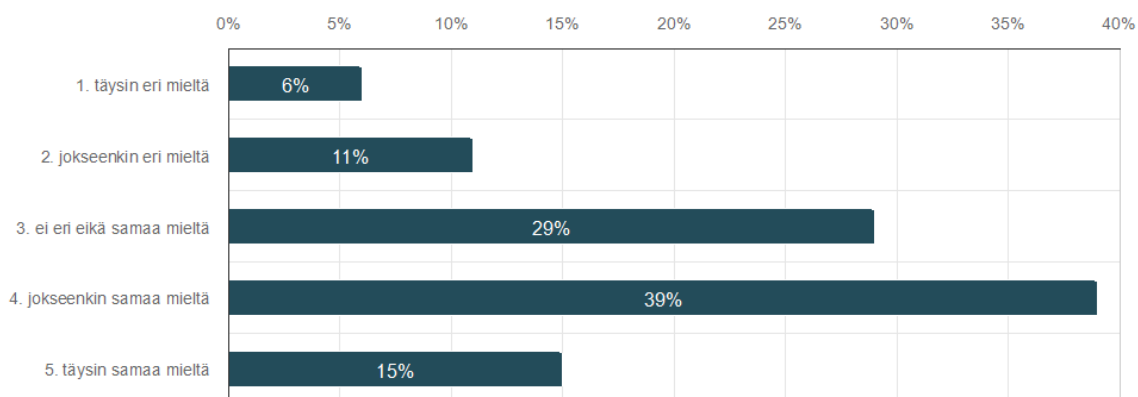
Aineiston perusteella vain alle puolet (45 %) vastanneista olivat tietoisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksista kunnassa (kuva 5). Alle 18 vuotiaista vastaajista 63 % oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämästä *”Tiedän, miten voin halutessani osallistua ja vaikuttaa”*, kun taas 25–34-vuotiaista vastaava osuus oli vain 34 %. Vastaajien elämäntilannetta tarkasteltaessa, palkkatyössä kokoaikaisena olevien tietoisuus osallistumis- ja vaikuttamistavoista oli korkein (49 %) kun taas yrittäjien matalin (2 %).

KUVA 5. Tietoisuus osallistumis- ja vaikuttamistavoista (n=288)

Kiinnostusta osallistumiseen ja vaikuttamiseen itseä ja lähiympäristöä koskevaan suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon oli aineiston perusteella yli puolella (54 %) vastanneista (kuva 6). Suurinta kiinnostusta oli 25–34-vuotiaiden vastanneiden keskuudessa, joista jopa 69 % vastasi olleensa jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämään *”Olen kiinnostunut osallistumaan ja vaikuttamaan itseäni ja lähiympäristöäni koskevaan suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon”*. Vä-

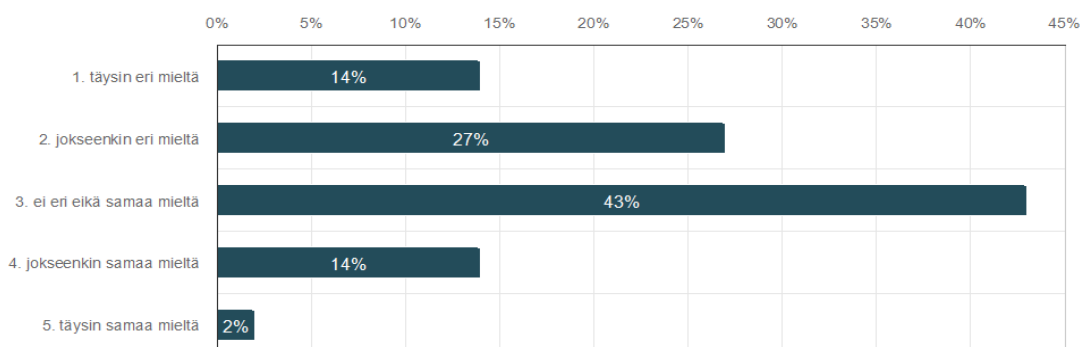
häisintä kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa osoittivat aineiston perusteella alle 18-vuotiaat vastanneet, joista keskimäärin joka neljäs (26 %) oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä samaiseen väittämään. Aineiston perusteella eniten kiinnostusta osallistua ja vaikuttaa oli kotiäideillä tai -isillä sekä omaishoitajilla (69 %), kun taas laimeinta kiinnostusta osoittivat eläkkeellä olevat (26 %).

KUVA 6. Kiinnostus osallistua ja vaikuttaa itseäni ja lähiympäristöäni koskevaan suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon (n=288)

Huomioitavaa on myös, että kyselyyn vastanneista vain 16 % koki, että heidän mielipiteitä kuunnellaan jo päätösten valmisteluvaiheessa (kuva 7). Alle 18-vuotiaista vastanneista 33 % vastasi olevansa jokseenkin tai täysin samaa mieltä väittämään ”*Koen, että mielipiteitäni kuunnellaan jo päätösten valmisteluvaiheessa*”, kun taas 35–49-vuotiaiden osalta vastaava osuus oli vain 9 %. Sukupuolten välinen ero näkyi vastauksissa siten, että 23 % miehistä oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä, kun naisten vastaava osuus oli vain 13 %. Myös tässä yhteydessä yrittäjät erottuivat aineistosta, sillä kolme neljästä (74 %) kyselyyn vastanneista yrittäjistä oli jokseenkin tai täysin eri mieltä mielipiteiden kuuntelusta päätösten valmisteluvaiheessa. Myös avointen kysymysten vastauksista nousi esiin vahvasti, että moni peräänkuulutti kuntalaisten kuulemistä juuri päätöksenteon valmisteluvaiheessa. Kuulemistilaisuuksia toivottiin esimerkiksi hankkeisiin, metsänhakkuisiin, rakentamiseen, liikuntapaikkoihin – ja reitistöihin liittyen.

”Kuntalaisille olisi hyvä järjestää tiedotustilaisuuksia kunnan uusista hankkeista, jotka koskevat meitä asukkaita. Tilaisuuteen kultakin alalta vastuuhenkilö vastaamaan kysymyksiin ja ottamaan vastaan ehdotuksia. Nämä tilaisuudet pitää järjestää niin varhaisessa vaiheessa kun asioissa ollaan vasta suunnitteluasteella. Silloin voi tavallinen kuntalainen päästä vaikuttamaan lopputulokseen.”

KUVA 7. Kokemus mielipiteiden kuuntelusta päätösten valmisteluvaiheessa (n=288)

6.4 Äänestäminen suosituinta

Mieluisimpia osallistumisen ja vaikuttamisen tapoja kysyttäessä yli kolme neljäsosaa (76 %) vastanneista valitsi kuntavaaleissa äänestämisen, mutta aineiston perusteella myös kuntalaiskyselyihin vastaaminen koettiin erittäin mieluisaksi (taulukko 6). Sama kärkikaksikko nousi esiin myös avoimissa vastauksissa, kun kartoitettiin mielipiteitä osallistumis- ja vaikuttamistapoihin, joihin oli ollut erityisen tyytyväinen. Joka neljäs (25 %) vastanneista osallistuu mielellään myös yhdistys- tai seuratoimintaan tai ottaa yhteyttä suoraan viranhaltijoihin tai luottamushenkilöihin. Kertaalleen Muhoksella järjestettyä osallistuvaa budjetointia kohtaan osoitti mielenkiinnon 17 % vastanneista. Mieluisimmat osallistumis- ja vaikuttamistavat jakautuvat kuitenkin usean eri vaihtoehdon välille ja ainoastaan 5 % vastanneista ilmoitti, ettei ole lainkaan kiinnostunut osallistumaan tai vaikuttamaan.

”Olen ollut yhteydessä kunnanjohtajaan ja muihin päättäjiin. Asiani on otettu huomioon ja käsittelyyn ja tiedotettu asian päätöksestä. Olen ollut tyytyväinen asioiden hoitoon.”

TAULUKKO 6. Mieluisimmat osallistumis- ja vaikuttamistavat

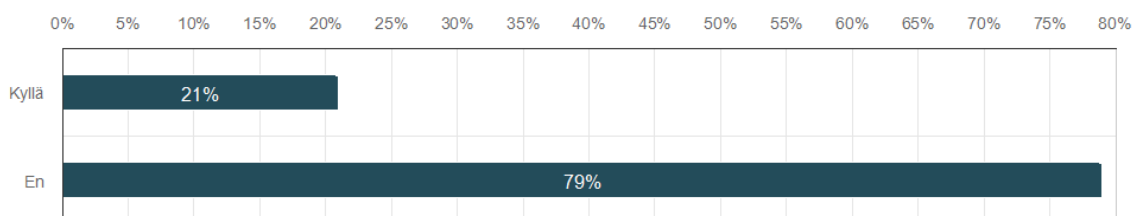
	Vastauksia	%
	N	vastanneista (n=288)
Äänestämällä kunnallisvaaleissa	212	76%
Osallistumalla kuntalaiskyselyihin	198	71%
Osallistumalla yhdistys tai seuratoimintaan	70	25%
Ottamalla yhteyttä viranhaltijoihin tai luottamushenkilöihin	70	25%
Antamalla palautetta Muhos-palautekanavan välityksellä	63	23%
Äänestämällä osallistuvassa budjetoinnissa	48	17%
Osallistumalla kuntalaisfoorumeihin	40	14%
Tekemällä kuntalaisaloitteen	38	14%
Toimimalla luottamustehtävissä	24	9%
Kirjoittamalla mielipiteen sosiaalisessa mediassa tai paikallislehdessä	23	8%
Toimimalla oppilaskunnassa tai nuorisovaltuustossa	16	6%
En ole kiinnostunut osallistumaan tai vaikuttamaan	14	5%
Muulla tavalla	4	1%

6.5 Kyselyjä ja avointa keskustelua

Aineistosta nousi esiin myös konkreettisia kehittämissuhteita siitä, millaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia kaivattiin lisää. Erilaisia kyselyitä, missä kuntalaiset saavat kertoa mielipiteistään, toivottiin lisää, mutta myös niistä tiedottaminen koettiin tärkeäksi. Vastauksissa nousi esille myös, että osallistumiseen ja vaikuttamiseen liittyen kynnys toivottiin pidettävän kunnassa mahdollisimman matalalla.

”Kynnyksen madaltaminen erilaiseen vaikuttamiseen ja osallistumiseen; nopeat kyselyt, ”kahvit kirjastolla/ teet torilla” -tyylisesti eri aiheista/asioista informointi tai keskustelu.”

Huomioitavaa on, että vastausten perusteella osa kuntalaisista ei ollut tietoisia millaisia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia kunnassa ylipäätään on tarjolla. Kyselyyn vastanneista kuntalaisista vain 21 % eli noin neljännes oli tietoisia Muhoksen kunnan osallisuusohjelmasta (kuva 8). Tietoisuus osallisuusohjelmasta jakautui tasaisesti eri ikäryhmien välillä. Taustamuuttujia vertaillen nousi yllättävä havainto, että työttömistä jopa 38 % oli tietoisia osallisuusohjelmasta, kun muissa ryhmissä tietoisuus oli selvästi matalampaa.

KUVA 8. Tietoisuus osallisuusohjelmasta (n=288)

6.6 Osallistumisaktiivisuus polarisoitunut

Kyselyn aineiston perusteella kuntalaisten osallistumisaktiivisuus on jakautunut kahtia, sillä vain puolet (50 %) kyselyyn vastanneista oli osallistunut viimeisen vuoden aikana yhdistystoimintaan, talkoisiin, vapaaehtoistoimintaan tai kuntalaisfoorumeihin (taulukko 7). Seura- ja yhdistystoimintaan osallistuminen oli vaihtoehtoista selkeästi suosituin tapa.

TAULUKKO 7. Osallistuminen viimeisen vuoden aikana

	Vastauksia	
	N	% vastanneista (n=288)
En ole osallistunut	145	50%
Muuhun seura- tai yhdistystoimintaan	93	32%
Talkoilemalla	57	20%
Tekemällä vapaaehtoistyötä	51	18%
Kuntalaisfoorumeihin	19	7%
Kyläyhdistystoimintaan	18	6%
Muuten	3	1%

Aineiston perusteella erityisen mieluista oli vastanneiden mielestä ollut yhteinen tekeminen ja yhteisten tapahtumien järjestäminen. Vastauksista tuli esiin myös järjestöjen rooli osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistajana. Useampi kuntalainen mainitsi seura- tai yhdistystoiminnan tässäkin yhteydessä tärkeäksi. Moni vastaaja koki myös vapaaehtoistoiminnan ja hyväntekeväisyyden merkitykselliseksi tavaksi osallistua.

”Yhteiset tapahtumat ja niiden toteuttaminen. Niitä saisi olla enemmän.”

6.7 Juuret ja koti turvallisessa maalaisyhteisössä

Aineiston perusteella muhoslaisuus merkitsi monelle vastanneista kotia, kotikuntaa, kotiseutua tai kotipaikkakuntaa. Useammassa vastauksessa toistui juuret, juurevuus ja juurien rakentaminen, mikä kuvastaa kotikuntaan kiinnittymistä. Ympäristö, luonto ja maaseutumaisuus nousivat aineistossa myös useissa vastauksissa esille. Luontokuvauksissa Muhokselta mainittiin joki, suot, puhtaus, kau- niit maisemat ja viihtyisä ympäristö.

”Paikkaa asua ja elää, lasten kotikuntaa ja juurien rakentamista ”

Muhoslaisuus merkitsi myös turvallisuutta, mikä nousi esiin vastanneiden kuvauksissa. Muhos koettiin myös hyväksi paikaksi asua sekä elää ja asuinympäristönä Muhosta kuvattiin viihtyisäksi. Muutamis- vastauksissa viitattiin myös kunnassa saatavilla oleviin palveluihin ja niiden riittävyteen. Yhteisö, yhteisöllisyys ja osallisuuskin nousivat esiin vastauksissa. Osa vastanneista kuvasi myös muhoslaisuuden osana jotain suurempaa tai identiteettiä.

”Asumista viihtyisässä ja turvallisessa ympäristössä hyvien palvelujen ja mahdollisuuksien parissa.”

Suurin osa muhoslaisuutta koskevista merkityksistä oli kuvaukseltaan positiivisia, mutta osa vastanneista koki myös ulkopuolisuutta ja irrallisuutta. Aineistosta välittyi esille, että muualta muuttaneille muhoslaisuudella ei ole välttämättä niin suurta merkitystä kuin syntyperäisillä kuntalaisilla. Muutamis- vastauksessa tuotiin esiin myös pelkoa tulevaisuudesta, etenkin palveluiden karkaamisesta kauemmas.

”Koska juuret toisaalla, muhoslaisuudella ei ole syvempää merkitystä minulle. Se on kotikunta kauniine luontokohteineen tällä hetkellä.”

6.8 Tapahtumilla ja kohtaamispaikoilla yhteisöllisyyttä

Moni kuntalainen mielsi yhteisöllisyyden kunnassa järjestettävien tapahtumien kautta ja tapahtumat koettiin tärkeinä etenkin sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Tapahtumia kuvattiin ihmisiä kokoavaksi ja yhteen tuoviksi, mutta myös hyvän mielen tuojiksi. Kiinnostavammaksi yleisötapahtumaksi vastausten perusteella nousi pitkät perinteet omaava *Muhoksen Vappu*, mutta myös *Muhoksen joulunavausta* sekä *Lemmenpolun valoja* koettiin runsaasti kiinnostusta (taulukko 8).

”Kiva ollut huomata kuinka järjestetyissä tapahtumissa on ollut väkeä ja kaikki hyvällä mielellä”

TAULUKKO 8. Kiinnostavimmat tapahtumat

	Vastauksia N	% vastanneista (n=288)
Muhoksen Vappu	211	73%
Muhoksen joulunavaus	157	55%
Lemmenpolun Valot	152	53%
Kesän keskiviikkotorit	108	38%
Muhoksen Nenäpäivä & MuhosMuksu	95	33%
Taiteiden yö	62	22%
Muhoksen Musiikkipäivät	46	16%
Näyttelyn avajaiset / After Workit	36	13%
Kuurakarnevaali	33	11%
Vanhusten viikko	24	8%
Muu	13	5%
Ei mikään näistä	13	5%

Tapahtumien lisäksi yhteisöllisyys näkyi vastauksissa myös kuntalaisten yhteisen tekemisen ja toiminnan kautta ja sitä kuvattiin parhaimmillaan yhteen hiileen puhaltamisena. Yhteisöllisyyden koettiin näkyvän myös ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, yhteisöissä ja ilmapiirissä. Toisista välittäminen ja huolen pitäminen tuotiin esiin myös useammassa vastauksessa ja naapuruston merkitystä korostettiin. Järjestöjen rooli yhteisöllisyyden rakentajana tuli ilmi myös useassa vastauksessa. Yhteisöllisyyttä koetaan myös vapaa-ajan palveluissa, joista esimerkkinä mainittiin harrastukset.

“Yhteen hiileen puhaltaminen ja yhdessä toimiminen ovat vain lisääntyneet viimeisten vuosien aikana. Hyvä niin kun näytti että koronan myötä kaikki hiipuu.”

Kaikkien mielestä yhteisöllisyys ei näy kunnassa riittävästi, sillä osa vastanneista koki yhteisöllisyyden näkyneen vain tietyissä piireissä ja itse jääneensä niiden ulkopuolelle.

“Paljon pieniä ”omia” sisäänpäin lämpiäviä yhteisöjä”

Moni kyselyyn vastanneista toivoi kuntaan lisää tapahtumia, joissa huomioidaan kaikki väestö- ja ikäryhmät. Toisaalta toivottiin myös eri ikäryhmille: nuorille, nuorille aikuisille, keski-ikäisille ja ikääntyneille kohdennettuja tapahtumia. Tapahtumiin osallistumisen toivottiin pidettävän matalana. Vastanneiden ehdottamien tapahtumien kirjo oli runsas ja sieltä nousi mm. villasukkatanssit, laskiaisrieha ja messut. Useampi kuntalainen toivoi enemmän tapahtumia talvikuukausille ja joulun liittyen. Aikaisemmin toteutettuja tapahtumia kuten Lempi-festareita ja Rokuan ulkoilupäivää toivottiin jatkettavan perinteenä.

“Tapahtumia joissa ihmiset kokoontuu yhteen ja on mahdollisuus osallistua matalalla kynnyksellä.”

Tapahtumien lisäksi moni kuntalaisista toivoi paikkakunnalle enemmän kokoontumispaikkoja, missä tavata muita ihmisiä ja viettää aikaa. Aktiiviteettejä, kuten elokuvia ja uimahallissa käymisen mahdollisuutta toivottiin myös enemmän illoille ja viikonlopuille. Muutama kuntalainen oli sitä mieltä, että kunta järjestää jo tarpeeksi monenlaista toimintaa ja peräänkuulutti kuntalaisten omaa osallisuutta ja toimeliaisuutta.

“Viikonloppuisin ei ole lapsiperheille juuri paikkoja/aktiiviteettejä. Elokuvat voisivat taas pyöriä, uimahalli olla auki myös viikonloppuisin.”

6.9 Yhteistyön koordinoitua

Tapahtumien ja kokoontumispaikkojen lisäksi vastauksissa toivottiin enemmän yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Aineistossa nousi myös esiin, että kuntaan kaivataan enemmän avoimuutta, vuorovaikutusta, suvaitsevaisuutta ja sellaista ilmapiiriä, että kaikki, uudetkin ja heikoimmassa asemassa olevat otetaan mukaan toimintaan. Myös yhteistyön koordinoitua tuli esiin useammassa kommentissa.

“Kiinnittää huomiota ja parantaa heikoimmassa asemassa olevien yhteisöllisyyttä”

Aineistosta nousi myös rakentavaa kritiikkiä kunnan luottamushenkilöitä ja yleistä arvomaailmaa kohtaan.

“Kuntapäätäjien tulee huolehtia, että ei synny vastakkainasettelua ja asioista keskustellaan rauhanomaisesti.”

7 POHDINTA

7.1 Kehittämisen prosessin arviointi

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää kyselylomake, millä voidaan kerätä kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Kyselylomakkeella pyrittiin monipuolistamaan käytössä olevaa hyvinvointitietoa tuomalla kuntalaisten kokemustietoa esiin Muhoksen kunnassa. Opinnäytetyön tavoite pyrittiin asettamaan mahdollisimman selkeäksi ja konkreettiseksi. Prosessin alkuvaiheessa tavoite oli laajempi, käsittäen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kunnan roolista katsoen. Aihetta kuitenkin päätettiin rajata kuntastrategian mukaisesti osallisuuden ja yhteisöllisyyden teemoihin, mikä osoittautui selkeämmäksi valinnaksi.

Opinnäytetyö toteutettiin tutkimuksellisenä kehittämistyönä yhdessä Muhoksen kunnan kanssa. Tutkimuksellisuus toi kehittämistyöhön järjestelmällisyyttä, analyyttistä ja kriittistä otetta (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti 2018, 21). Teoriatietoon perehtyminen oli olennainen ja tärkeä osa prosessin suunnittelua ja siihen oli hyvin aikaa kesällä 2024. Kehittämisessä hyödynnettiin Toikko ja Rantasen (2009, 56) jäsentämää mallia, mikä muistutti kehittämiselle tyyppillisestä spiraalimaisesta prosessista. Opinnäytetyötä lähestyttiin konstruktivisen tutkimuksen kontekstista, mikä sopi kehittämistyöhön sopivaksi lähestymistavaksi, kun tarkoituksena oli rakentaa kyselylomake. Konstruktivisen tutkimuksen tavoin, prosessissa hyödynnettiin olemassa olevaa teoreettista tietoa, minkä avulla kohdeorganisaatio sai puolueettoman ja teoriatietoon pohjautuvan ratkaisun ongelmaansa (Ojasalo ym. 2018, 25, 65–66).

Kehittämistyötä tehtiin yhdessä Muhoksen kunnan osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa ja se linkittyi osallisuusohjelman *kuntalaisten kuuleminen* – teemaan. Opinnäytetyön kehittämisen prosessin osallistavaksi menetelmäksi valikoitui työpajatyöskentely. Työpajassa keskustellen ohjausryhmän kanssa oli mahdollisuus vaihtaa ajatuksia, ideoita ja näkemyksiä kehitettävästä kyselylomakkeesta. Yhteistyö ohjausryhmän kanssa oli antoisaa ja eteenpäin vievää. Ohjausryhmän työskentelyssä selkeä vahvuus oli jäsenten monialaisen asiantuntemuksen tuominen saman pöydän ääreen, mikä toi kehittämistyöhön arvokkaita näkökulmia. Ohjausryhmän sitoutuminen kehittämistyöhön oli riittävän korkealla, vaikka kaikki jäsenet eivät osallistuneetkaan kehittämiseen. Työpajaan osallistui kuusi ohjausryhmän jäsentä, mikä oli sopiva määrä ja näin jokaisella oli mahdollisuus tuoda ajatuksia keskusteluun. Ennen varsinaista työpajaa, ohjausryhmää tavattiin jo elokuussa, jolloin pohjustettiin kehittämistyön tavoitteita ja saatettiin yhteinen prosessi käyntiin. Ohjausryhmän jäsenet olivat entuudestaan jo toisilleen tuttuja, mikä toi työskentelyyn rennon ja sallivan ilmapiirin. Sujuvaa ja rakentavaa yhteistyötä ohjausryhmän kanssa kuitenkin haastoi resurssit ajankäyttöön liittyen. Syyskuussa pidettävä työpaja sisällytettiin osaksi ohjausryhmän kokousta, jolloin siihen oli käytettävissä rajallisesti aikaa. Alun perin tavoitteena oli järjestää kaksi eri työpajaa, mutta ajankäytön vuoksi toisesta kerrasta jouduttiin luopumaan. Toinen haaste liittyi kyselyn pilotoinnin ajankohtaan, jota jouduttiin siirtämään kahden muun kuntalaisille suunnatun kyselyn vuoksi. Muutamista haasteista huolimatta kehittämisprosessi saatiin päätökseen muutaman kuukauden alkuperäistä aikataulua jäljessä. Kehittämisprosessia jälkikäteen tarkasteltaessa, paremmin ennakoitava aikataulutus olisi voinut sujuvoittaa työskentelyn etenemistä.

Opinnäytetyönä pilotoitun kuntalaiskyselyn tulokset raportoitiin Muhoksen kunnalle kootusti. Kunnan viestintäpäällikön kanssa sovittiin, että tulokset esitetään kuntalaisille kunnan verkkosivuilla. Tulosten levittäminen on Toikko ja Rantasen (2009, 62) mukaan oma erillinen prosessi ja sillä tarkoitetaan juurruttamista. Kyselyllä kerättyjä alustavia tuloksia käytiin läpi ohjausryhmän kokouksessa 16.12.2024, jolloin paikalla oli neljä ohjausryhmän jäsentä. Yhteistyö kuntaorganisaation ja ohjausryhmän kanssa oli sujuvaa ja kannustavaa. Palaute ohjausryhmältä ja kunnalta kehittämistyöhön liittyvästä yhteistyöstä oli erittäin positiivista ja valmiilla kyselylomakkeella ja pilottikyselyn tuloksilla nähtiin olevan suuri painoarvo.

Opinnäytetyön aihe käsitteli kunnan roolia osallisuuden ja yhteisöllisyyden edistäjänä, mikä on vahvasti linjassa hyvinvointikoordinaattorin työtehtävien kanssa. Työelämälähtöiseen aiheeseen perehtyminen lisäsi valmiuksia jatkossakin toimia asiantuntijatehtävissä kuntasektorilla. Opinnäytetyön tekeminen tutkimuksellisenä kehittämistyönä oli kiinnostavaa ja opettavaista. Kehittämistyöstä saadun arvokkaan kokemuksen lisäksi myös viestintä- ja yhteistyötaidot kehittyivät prosessin aikana.

7.2 Kyselylomakkeen arviointi

Opinnäytetyön tavoitteena oli monipuolistaa käytössä olevaa hyvinvointitietoa tuomalla kyselylomakkeen kehittämisen kautta kuntalaisten kokemustietoa esiin. Kehittämisen tuotoksena syntyi kyselylomake, jonka pilotointi tuotti tuoretta kuntalaisten kokemustietoa osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä Muhoksen kunnassa. Pilottikysely keräsi yhteensä 288 vastausta, mikä oli asukasmäärään suhteutettuna varsin hyvä otanta. Vastausmäärä oli jopa niin suuri, että tutkimuksellista lähestymistapaa pohdittiin uudelleen, sillä se olisi mahdollistanut aineiston syvällisemmänkin analysoinnin.

Kehittämisen prosessin kannalta keskeisin työ oli kyselylomakkeen kysymysten rakentaminen. Teoreettinen viitekehys taustoitti kehitystyön prosessia ja viitoitti kysymyspatteriston rakentamista. Koska teoreettisen viitekehysten kantaviksi käsitteiksi valikoitui osallisuus ja yhteisöllisyys, pohdittiin prosessin aikana myös mahdollisuutta THL:n osallisuusindikaattorin käyttöön. Osallisuusindikaattori on tieteellisesti validoitu mittari (THL 2024b) ja sen käyttö olisi kiistatta lisännyt kyselylomakkeen validiteettia. Tämän kehittämistyön tuloksena syntyneessä kyselylomakkeessa osallisuuden kokemusta kartoittavat kysymykset liittyivät kuitenkin kunnan rooliin osallisuuden mahdollistajana. Koska osallisuuden kokemus rakentuu monista tekijöistä, osallisuusindikaattoria käyttämällä olisi ollut mahdollista tulkita, mikä kunnan rooli vastaajien kokemusten syntymisessä olisi ollut.

Kyselylomakkeen kysymysten muotoiluun, lomakkeen ulkoasuun ja käytettävyyteen kiinnitettiin myös huolellisesti huomiota. Lomakkeesta laadittiin ulkoasultaan selkeä ja helposti ymmärrettävä. Kyselylomakkeen esitestaus osoittautui kehittämisen vaiheena erittäin tärkeäksi ja esitestauksen eri vaiheissa nousi arvokkaita huomioita käyttäjiltä, minkä mukaan lomakkeeseen tehtiin muutoksia. Opinnäytetyönä tehtävälle kehittämistyölle asetetut tavoitteet saavutettiin onnistuneesti. Kyselylomakkeesta onnistuttiin rakentamaan selkeä, monipuolisesti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kartoittava työkalu. Kyselylomakkeen pilotoinnissa ei noussut esiin oleellisia muutostarpeita. Se, miten kysymysten asettelussa ja sanavalinnoissa onnistuttiin, jää osin arvailun varaan. Varmuutta siitä, miten kyselyyn vastanneet ymmärsivät heille osoitetut kysymykset, ei ole. Osa kysymyksistä on voinut johdatella kyselyyn vastannutta, mikä on tärkeä huomioida, kun pilottikyselyn vastauksia tarkastellaan. Yksi konkreettinen muutostarve kyselylomakkeeseen liittyy kysymykseen ”*Mikäli koet, että Muhoksen kunnalla on tässä vielä kehitettävää, kerrothan ehdotuksesi?*”. Pilottikysely osoitti, että tässä

muodossa kysymys jäi osalle vastanneista liian abstraktiksi. Tämä tuli esiin avointen kysymysten vastauksia analysoidessa, koska kaikki vastaukset eivät liittyneet siihen aihealueeseen, mitä kysymyksellä haettiin.

Webropol-työkalulla toteutettu sähköinen kyselylomake oli teknisesti helppokäyttöinen ja sujuva tapa toteuttaa pilottikysely. Kyselyn saavutettavuuden vuoksi lomakkeesta laadittiin myös paperinen versio, mitä ei kuitenkaan otettu käyttöön pilotointivaiheessa. Paperilomakkeiden säilyttäminen kyselyn vastausaikana olisi vaatinut lukittavat säilytyslaatikot, mikä koettiin hankalaksi toteuttaa koska sellaisia ei ollut valmiina kunnalla. Vaikka sähköiset kyselyt ovat viime vuosina yleistyneet, mahdollisuus paperilomakkeen täyttämiseksi olisi parantanut kyselyn saavutettavuutta. Tähän osaltaan pyrittiin vastaamaan siten, että kyselyyn oli mahdollista osallistua kirjaston asiakaskoneella tai padilla, minkä lisäksi kirjaston henkilökunta lupautui avustamaan kyselyyn vastaamisessa, mikäli joku olisi sitä tarvinnut.

Pilottikyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus antaa vapaasti palautetta kyselylomaketta koskien. Kyselyyn vastanneista 12,5 % (36) kommentoi kyselyä ja siitä saatu palaute oli erittäin positiivista. Kyselyä kuvattiin hyväksi, mukavaksi ja kivaksi. Useampi vastaaja kommentoi kyselyä sopivan mittaiseksi. Myös kyselyn hyödyllisyys ja ajankohtaisuus nousivat vastauksissa esiin. Positiivisten ilmausten lisäksi palaute keräsi myös muutaman rakentavan kommentin. Yksi kuntalainen kysyi, onko sukupuolen kysyminen vielä tänä päivänä tärkeää. Toinen oli jäänyt miettimään, mitä termi ”kuntalaisfoorumi” pitää sisällään. Tämän myötä heräsi kehittämisidea, että joitain termejä olisi voinut selittää kyselylomakkeella paremmin auki.

”Tämä kysely oli erinomaisesti laadittu.”

”Kyselyt on kivoja! Kyselkää vaan me kyllä vastataan!”

”Hyvä että kerrankin saa sanoa suorat sanat.”

Ohjausryhmän kanssa käydyssä arviointikeskustelussa nousi esiin myös, että kyselylomakkeelle voisi jatkossa lisätä kysymyksen *”Mistä sait tiedon kyselystä?”*. Tämä lisäisi kyselyn toteuttajalle informaatiota siitä, mihin viestintäkanaviin on tärkeintä panostaa, kun kyselyjä markkinoidaan.

7.3 Kehittämistyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön teossa noudatettiin eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä. Eettisyyteen sekä luotettavuuteen kiinnitettiin huomiota koko prosessin ajan. Muhoksen kunnan kanssa kirjoitettu asianmukainen opinnäytetyösopimus laadittiin Savonian ohjeiden mukaan. Opiskelijana perehdyin opinnäytetyöni aiheeseen huolellisesti ja käytin opinnäytetyön tietoperustan koonnissa kansallista sekä kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta, minkä hankkimisessa käytin lähdekritiikkiä valitsemalla pääasiassa vertaisarvioituja tutkimusartikkeleita sekä mahdollisimman tuoreita julkaisuja. Opinnäytetyön luotettavuutta lisää myös riittävän tarkka dokumentaatio, missä kirjataan kaikki tutkimusprosessin vaiheet ja valinnat perusteluineen (Kananen 2012, 164–165). Tämän vuoksi koko opinnäytetyöprosessi dokumentointiin päiväkirjan avulla, minne kirjattiin myös työskentelyprosessi ohjausryhmän kanssa sekä sen aikana nousseita ideoita ja oivalluksia. Opinnäytetyön kirjallinen tuotos pyrittiin tekemään huolellisesti ja se on tarkistettu plagioinnin varalta Savonian ohjeiden mukaan. Valmis opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja kaikkien vapaasti saatavilla Theseus-palvelussa.

Opinnäytetyön tutkimusasetelma ei vaatinut eettistä ennakoarviointia. Pilottikyselyyn vastaaminen oli kohderyhmälle vapaaehtoista eikä siten vaatinut erillistä tutkimuslupaa. Kyselylomakkeen esitetaus ja toimivuuden varmistaminen oli validiteetin eli luotettavuuden kannalta hyödyllistä. Esitetauksella varmistettiin, että kyselyn kysymykset olivat ymmärrettäviä ja selkeitä, minkä jälkeen niihin oli mahdollisuus tehdä tarvittavia muutoksia. Kyselyn yhteyteen laadittiin saatekirje, missä kerrotaan kuntalaiskyselyn tarkoitus ja mihin vastauksia käytetään. Saatekirjeessä mainittiin myös vastaajien anonyymiyden säilymisestä. Kyselyn vastauksien käsittelystä ja tietojen säilytyksestä laadittiin tietosuojailmoitus, mihin vastaajilla oli mahdollisuus tutustua. Kyselyllä kerättyä aineistoa käsiteltiin täysin sähköisesti mikä lisäsi prosessin luotettavuutta, kun säilytettävänä ei ollut paperisia kyselylomakkeita. Kuntalaiskyselyyn vastaajista ei kerätty arkaluonteisia henkilötietoja, joten vastaajien anonymiteetti säilyi tutkimukseen osallistuessa. Kyselyyn vastanneilla oli mahdollisuus osallistua 100 euron lahjakortin arvontaan ja siihen osallistuneiden yhteystiedot kerättiin erilliselle lomakkeelle, joten niitä ei pystytty yhdistämään vastauksiin.

Opinnäytetyön tekijänä koin tärkeäksi, että kokemustietoa saataisiin kerättyä myös heikoimmassa asemassa olevilta. Haavoittuvassa asemassa olevien kuntalaisten kokemustieto onkin erityisen tärkeää, mikäli halutaan tuottaa moniäänistä hyvinvointitietoa ja kehittää vaikuttavia hyvinvointipalveluja (Nurmi, Syväjärvi & Leinonen 2018, 123). Keskustelimme tähän liittyen osallisuusohjelman ohjausryhmän kanssa useaan otteeseen ja pohdimme, miten käytännön tasolla saisimme tavoitettua nekin kuntalaiset, jotka eivät yleensä saa ääntä kuuluviin. Pohdinnoista huolimatta esimerkiksi työtömiä vastausmäärä jäi kyselyssä varsin pieneksi. Tämän vuoksi pilottikyselyn vastausten analysoinnissa ja johtopäätöksissä on otettava huomioon se, että kyselyyn vastanneet ovat todennäköisemmin aktiivisia ja keskimääräistä enemmän osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kokevia kuntalaisia. Pilottikyselystä saatuja tuloksia ei siten voida yleistää.

7.4 Kehittämistyön hyödynnettävyys ja jatkokehittämisideat

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää kyselylomake, jolla on mahdollista kerätä kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Kyselylomakkeella kartoitettiin, miten kunta on onnistunut toiminnassaan edistämään osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä missä on vielä parannettavaa. Opinnäytetyö oli tutkimuksellinen kehittämis työ ja sen pohjalta syntyi kyselylomake, jonka pilotoinnilla kertyi arvokasta kokemustietoa Muhoksen kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöhön, mihin myös osallisuustyön katsotaan kuuluvan. Pilottikyselyyn vastanneiden kuntalaisten kokemuksia osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä voidaan nostaa esiin esimerkiksi Muhoksen kunnan hyvinvointikertomustyössä, mutta niillä on painoarvoa myös palveluiden kehittämisen näkökulmasta. Kunta saa palautetta asukkaailtaan siitä, millä tavoin se on onnistunut edistämään hyvinvointia osallisuuden ja yhteisöllisyyden näkökulmista, mutta myös mielipiteitä siitä mihin olisi syytä panostaa jatkossa enemmän. Pilotoinnilla kerättyä kokemustietoa voidaan hyödyntää myös tiedolla johtamisen välineenä esimerkiksi tulevan valtuustokauden strategiatyössä.

Kehittämistyönä tehty kyselylomake mahdollistaa kokemustiedon keräämisen Muhoksella myös jatkossa. Osa lomakkeen kysymyksistä voisi olla ns. vakioituja, joten niistä olisi mahdollista saada jatkossa seurantatietoa esimerkiksi toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin. Kyselylomake on kuitenkin vapaasti muokattavissa ja siihen voidaan ottaa mukaan myös uusia kysymyksiä. Kuntalaisten

kokemustiedon systemaattinen keräys, sen yhdistäminen, analysointi ja jakaminen sekä aktiivinen hyödyntäminen hyvinvointijohtamisessa onkin tärkeää (Nurmi, Syväjärvi & Leinonen 2018, 120).

Kehittämistyön tekeminen opinnäytetyönä mahdollisti Muhoksen kunnalle useita hyötyjä. Koska kuntalaiskyselyn suunnittelu ja toteutus sekä kokemustiedon käsittely vie aikaa, ja nämä tehtiin opiskelijatyönä, säästy yhteistyössä kunnan resursseja niin ajankäytöllisesti kuin taloudellisesti. Kyselylomakkeen pilotointi toteutettiin Muhoksen kunnalle, mutta se on vapaasti käytettävissä ja sovellettavissa myös muissa kunnissa. Tästä syystä opinnäytetyöllä voidaan katsoa olevan myös laajempaa painoarvoa. Opinnäytetyön jatkekehittämiskohteena Muhoksella voitaisiin tehdä seurantatutkimus osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemuksista esimerkiksi muutaman vuoden kuluttua. Olisi mielenkiintoista nähdä miten osallisuuden ja yhteisöllisyyden kokemus muuttuu tulevaisuudessa. Kyselyn toteutuksessa on syytä huomioida vielä huolellisemmin sen saavutettavuus: miten kysely tavoittaisi myös syrjäytyneet, koulupudokkaat, työttömät, pitkäaikaissairaat, ylivelkaantuneet, vammaiset, mielenterveysongelmista kärsivät ja muut vähemmistöt. Myös lasten ja nuorten kokemusten kuuleminen on tärkeää ja heille tulisi tarjota mahdollisuus tuoda ne esiin.

LÄHTEET

- Työssä on käytetty tekoälyä seuraavasti: ChatGPT. OpenAi. GPT-3.5. Käytetty tukena tiivistelmän englanniksi kääntämisessä, maaliskuu 2025. <https://chatgpt.com>.
- Alila, A., Gröhn, K., Kesio, I. & Volk, R. 2011. Sosiaalisen kestävyuden käsite ja mallintaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2011:1. Sosiaali- ja terveysministeriö. Verkkojulkaisu. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/73333/URN%3aNBN%3afi-fe201504224532.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu. 1.2.2025.
- Allardt, Eric 1976. Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Juva: WSOY.
- Borwein, S. & Lucas, J. 2023. Municipal Identity and City Interests. *Polit Behav* 45, 877–896. <https://doi.org/10.1007/s11109-021-09735-5>. Viitattu 1.2.2025.
- Bühlmann, M. 2012. Municipal identity. A multilevel analysis of the determinants of individual attachment to municipalities. *Z Vgl Polit Wiss* 6 (2), 149–175. <https://doi.org/10.1007/s12286-011-0115-0>. Viitattu 1.2.2025.
- Bäcklund, P. 2007. Tietämisen Poliitiikka. Kokemuksellinen tieto kunnan hallinnassa. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Fetz, U. 2009. Wie wirken sich Gemeindefusionen aus? *Schweizer Gemeind* 10, 18–19. https://www.researchgate.net/publication/339677174_Wie_wirken_sich_Gemeindefusionen_aus. Viitattu 8.1.2025.
- Filander, K., & Vanhalakka-Ruoho, M. 2009. Yhteisöllisyys liikkeessä. Kansanvalistusseura: Aikuis- kasvatuksen tutkimusseura.
- Hausjärven kunta 2023. Hyvinvointikysely 2023. Verkkojulkaisu. https://www.hausjarvi.fi/uploads/sites/2/2023/12/hyvinvointikysely-2023_raportti_julkinen.pdf. Viitattu 2.8.2024.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkasalo, M. L., & Laukkanen, A. 2015. Osallisuus ja yhteisöllisyys hyvinvointia edistämässä. Taitteen ja kulttuurin vaikuttavuuden arviointi EU-hankkeissa. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja, 24 - 42. <https://kulttuuripolitiikantutkimus.fi/wp-content/uploads/2016/11/KPTVS2015.pdf>. Viitattu 16.3.2025.
- Hyväri S. 2008. Paikkasidos elämäntavassa ja elämänkulussa – maaseutu ja kaupunki yhden ikäryhmän kokemana. Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja A Tutkimuksia, 17. Tampere: Juvenes Print Oy.
- Hämäläinen, J. 2008. Nuorten osallisuus. *Sosiaalipedagogiikka* 9, 13–34. <https://doi.org/10.30675/sa.120849>. Viitattu 15.12.2024.
- Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. *Työpaperi* 33/2017. Helsinki: Terveys- den ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.7.2024.

Isola, A-M. 2019. Toimijoiden ääni: Miksi osallisuutta ja osallistumista kannattaa edistää? Teoksessa Meriluoto, T., Litmanen, T. & Bäcklund, P. (toim.). *Osallistu!: Pelastaako osallistaminen demokratian?* Tampere: Vastapaino.

Juntunen, S. & Ikola-Norrbacka R. 2021. Puheenvuoro: Kunta – hyvinvoinnin tekijä vai tukija? *Focus Localis*, 49 (3), 132–139. <https://journal.fi/focuslocalis/issue/view/7929/1269>. Viitattu 1.8.2024.

Jurmu, L. 2020. Miten kuntalaisten kokemustiedon hyödyntäminen nähdään kuntien uudistamisessa? *Hallinnon Tutkimus*, 39 (3), 156–172. <https://doi.org/10.37450/ht.100034>. Viitattu 8.7.2024.

Jääntti A. 2016. Kunta, muutos ja kuntamuutos. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/99838/978-952-03-0238-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 5.1.2025.

Kananen J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 134. Tampereen Yliopistopaino Oy.

Kiilakoski, T. 2007. Johdanto: Lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretscher, A., & Kiilakoski, T. (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusseura: Nuorisotutkimusverkosto.

Kivinen, T., Vanjusov, H. & Vornanen, R. 2020. Asiakkaan ääni – osallisuus ja vaikuttamisen mahdollisuudet. Teoksessa Anneli Hujala & Helena Taskinen (toim.) *Uudistuva sosiaali- ja terveysala*. E-kirja. Tampere University Press, 265–293. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/124087/kivinen_ym_asiakkaan_aani_osallisuus_ja_vaikuttamisen.pdf?sequence=2. Viitattu 8.7.2024.

Kontinen, T. 2020. Maaseudun asukkaiden kuvauksia yhteisöllisyyden ja osallisuuden merkityksestä terveyteen ja hyvinvointiin. Haastattelututkimus pohjoisen Keski-Suomen kylissä. Pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/24130/16093203681823719246.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Viitattu 5.12.2024.

Kuittinen, M. & Kejonen, M. 2009. Yhteisöllisyyden paradoksit: tiimit ja henkilöstöryhmät yhteistä merkitystä rakentamassa. Teoksessa Filander, K., & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) *Yhteisöllisyys liikkeessä*. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Kuntalaki 410/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150410>. Viitattu 6.7.2024.

Kuntaliitto 2024a. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tehtävät kunnissa. E-kirja. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2024/2274-hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-tehtavat-kunnissa>. Viitattu 1.10.2024.

Kuntaliitto 2024b. Kuntalaistutkimus 2024 – tutkittua tietoa kuntalaisista. Verkkajulkaisu. <https://www.kuntaliitto.fi/kuntaliitto/palvelut/tutkimustoiminta/erilaistuvakuntasuomi/kuntalaistutkimus2024>. Viitattu 2.8.2024.

Lehtonen, H. 1990. *Yhteisö*. Tampere: Vastapaino.

Leinonen, J., Suhonen, M., & Syväjärvi, A. 2021. Tieto haastaa toimijat ja käytännöt: Hyvinvointitiedon hyödyntäminen osana kuntien hyvinvointijohtamisen strategiatyötä. *Focus Localis* 49 (3), 22–40. <https://journal.fi/focuslocalis/issue/view/7893/1236>. Viitattu 6.7.2024.

- Leponiemi, U. 2021. Kollektiivinen kapasiteetti: yhteisöllisyys pienen kunnan johtamisessa. Tampereen yliopiston väitöskirjat 153. <https://doi.org/10.37450/ht.102629>. Viitattu 1.8.2024.
- Lyytikäinen, M., Koivisto, J., Savolainen, N. & Rotko, T. 2017. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen keinoja. Innokylän innovaatiokatsaus 13/2017. Verkkojulkaisu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <https://www.julkari.fi/handle/10024/132086>. Viitattu 1.8.2024.
- Majoinen, K. & Antila A. 2017. Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa. Sisältö, mahdollisuudet ja haasteet. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja 12/2017. Suomen Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1880-hyvinvoinnin-edistaminen-kunnassa-arttu2-tutkimusohjelman-julkaisu-nro-122017>. Viitattu 6.7.2024.
- Manninen, M. 2017. Yhteisöllisyys ja kumppanuus tulevaisuuden kunnan menestystekijöinä. Teoksessa I. Nyholm, A. Haveri, K. Majoinen & M. Pekola-Sjöblom, (toim.) Tulevaisuuden kunta. Acta nro 264, 384–393. Helsinki: Suomen kuntaliitto.
- Muhoksen kunta 2021. Kuntastrategia 2022–2025. Pdf-tiedosto. <https://muhos.fi/wp-content/uploads/2022/02/Muhoksen-kuntastrategia-2022-2025.pdf>. Viitattu 6.7.2024.
- Muhoksen kunta 2022. Laaja hyvinvointikertomus 2021–2025. Pdf-tiedosto. <https://muhos01.oncloudos.com/kokous/20221941-3-1.PDF>. Viitattu 6.7.2024.
- Muhoksen kunta 2023. Osallisuusohjelma. Pdf-tiedosto. <https://muhos.fi/wp-content/uploads/2024/02/Muhoksen-kunnan-osallisuusohjelma.pdf>. Viitattu 6.7.2024.
- Nurmi, H., Syväjärvi, A. & Leinonen, J. 2018. Osallistava toimintaote hyvinvoinnin edistämistyössä. Teoksessa Lammintakanen, J. & Laulainen, S. (toim.) Kohti vaikuttavaa päätöksentekoa ja johtamista hyvinvointipalveluissa. University of Eastern Finland, 113-126. https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/20126/urn_isbn_978-952-61-2906-8.pdf#page=114. Viitattu 8.7.2024.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2018. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Pehkonen A. & Toikko, T. 2020. Paikkasidoksen ja hyvinvoinnin suhde sosiaalisen riskin tilanteissa. Teoksessa Hänninen V., Kouvo A. & Kuusela P. (toim.) Elämää sinnittelevässä pikkukaupungissa. Varkautelaisten arki ja hyvinvointi. Tampere: Tampere University Press, 165–180. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/123399/Paikkasidoksen%20ja%20hyvinvoinnin.pdf?sequence=2>. Viitattu 1.2.2025.
- Pekola-Sjöblom, M. 2017. Kuntalaiset kuntien ja kuntayhteisöjen perustana. Teoksessa Nyholm, I., Haveri, A., Majoinen, K., & Pekola-Sjöblom, M. (toim.) 2017. Tulevaisuuden kunta. Acta nro 264. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2017/1812-tulevaisuuden-kunta-acta-nro-264>. Viitattu 1.2.2025.
- Piipponen, S. & Pekola-Sjöblom, M. 2019. Osallistaako kunta, osallistuuko kuntalainen? Uutta kunnista -julkaisu nro 3/2019. Verkkojulkaisu. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Marianne_Pekola-Sj%C3%B6blom_Osallistaako%20kunta_05062019.pdf. Viitattu 1.10.2024.
- Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue 2022. Minun arkeni ja elämäni Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-pohjalaisten kokemuksia hyvinvoinnista ja sen osa-alueista touko-kesäkuussa 2021. Verkkojulkaisu.

- https://pohde.fi/wp-content/uploads/2023/02/Minun-arkeni-ja-elamani-2021_Raportti-15.5.2022.pdf. Viitattu 2.8.2024.
- Pohjois-Pohjanmaan liitto 2019. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisopimus 2019–2025. Pdf-tiedosto. <https://pohjois-pohjanmaa.fi/wp-content/uploads/2020/09/Hyvinvointisopimus2019.pdf>. Viitattu 6.7.2024.
- Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Era, T. (toim.) Osallisuus – oikeutta vai pakkoa? Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>. Viitattu 1.9.2024.
- Rollero, C. & De Piccoli, N. 2010. Place attachment, identification and environment perception: An empirical study. *Journal of Environmental Psychology* 3, 198–205. <https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2009.12.003>. Viitattu 21.1.2025.
- Rönholm V. 2024. Osallisuuden menetelmät ja kuntalaisten osallisuus kuntaorganisaatiossa: Tar- kastelussa kuntien osallisuusohjelmat. Pro Gradu tutkielma. Vaasan yliopisto. <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/17316>. Viitattu 21.1.2024.
- Saastamoinen M. 2009. Aikalaiskeskustelua yhteisöllisyydestä. Teoksessa Filander, K., & Vanha- lakka-Ruoho, M. (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetel- miä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. Tam- pere: Suomen Yliopistopaino Oy. [https://www.theseus.fi/bitstream/han- dle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/817817/isbn9789522166494.pdf?sequence=2&isAllowed=y). Viitattu 5.9.2024.
- Sysmän kunta 2021. Laaja hyvinvointikertomus 2021–2025. Verkkojulkaisu. <https://www.hyvinvointi- kertomus.fi/preview/11995083692>. Viitattu 2.8.2024.
- Särkelä-Kukko, M. 2019. Syntykö arjen omaehtoinen osallisuus spontaanisti ilman instituutioita? Teoksessa Meriluoto, T., Litmanen, T. & Bäcklund, P. (toim.) Osallistu!: Pelastaako osallistaminen demokratian? Tampere: Vastapaino.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Esimerkkejä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä kun- nissa. Verkkojulkaisu. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/141031/Esimerkkeja_kun- nissa_paivitettyversio_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 1.8.2024.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024a. Osallisuuden edistäminen. Verkkojulkaisu. <https://thl.fi/ai- heet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen>. Viitattu 25.1.2025.
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024b. Osallisuusindikaattori mittaa osallisuuden kokemusta. Verk- kojulkaisu. https://thl.fi/aiheet/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edista- minen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-koke- musta#Osallisuusindikaattorin_käyttöön_liittyvät_ohjeet_pisteytys_ja_summapisteen_laskeminen. Viitattu 15.2.2025.

Tilastokeskus 2024. Kuntien avainluvut. Muhos. Verkkojulkaisu. <https://stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html#?active1=SSS&year=2023&active2=KU494>. Viitattu 29.7.2024.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. E-kirja. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/100802>. Viitattu 18.8.2025.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. E-kirja. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Viitattu 29.12.2024.

Tuominen, T., Järvi, K., Lehtonen, M.H., Valtanen, J. & Martinsuo, M. 2015. Palvelujen tuotteistamisen käsikirja. Osallistavia menetelmiä palvelujen kehittämiseen. Aalto-yliopiston julkaisusarja 5/2015. Helsinki: Unigrafia Oy. <https://aaltodoc.aalto.fi/server/api/core/bitstreams/e28a24d7-a962-4cc2-a147-fe286705f936/content>. Viitattu 8.9.2024.

Valli, R. 2018. Aineistonkeruu kyselylomakkeella. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Valtioneuvosto 2002. Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä. Pdf-tiedosto. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Selonteko/Documents/vns_3+2002.pdf. Viitattu 25.8.2024.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. E-kirja. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/98723>. Viitattu 1.2.2025.

Wilding, A., Munford, L. & Sutton, M. 2023. Estimating the heterogeneous health and well-being returns to social participation. *Health Economics* 32 (9), 1921-1940. <https://doi.org/10.1002/hec.4695>. Viitattu 25.8.2024.

LIITE 1: KYSELYLOMAKE

TAUSTATIEDOT

* merkityt kysymykset ovat pakollisia

1. Mikä on sukupuolesi? *

- Nainen
- Mies
- Muu
- En halua vastata

2. Mihin ikäryhmään kuulut? *

- Alle 18 vuotta
- 18–24 vuotta
- 25–34 vuotta
- 35–49 vuotta
- 50–64 vuotta
- 65 vuotta tai enemmän

3. Mikä seuraavista kuvaa parhaiten tämänhetkistä tilannettasi? *

- Palkkatyössä kokoaikaisena
- Palkkatyössä osa-aikaisena
- Yrittäjä tai ammatinharjoittaja
- Varusmies – tai siviilipalveluksessa
- Eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella
- Eläkkeellä muusta syystä, esimerkiksi työkyvyttömyys
- Kotiäiti tai -isä tai omaishoitaja
- Opiskelija tai koululainen
- Työtön
- Muu, mikä _____

Sinulla on kuntalaisena oikeus saada tietoa kunnan ajankohtaisista tapahtumista, palveluista ja päätöksistä sekä siitä, miten voit halutessasi osallistua ja vaikuttaa asuinalueen kehittämiseen sekä päätösten valmisteluun.

4. Saan riittävästi tietoa kunnan ajankohtaisista *

a. tapahtumista

- 1. täysin eri mieltä
- 2. jokseenkin eri mieltä
- 3. ei eri eikä samaa mieltä
- 4. jokseenkin samaa mieltä
- 5. täysin samaa mieltä

b. palveluista

- 1. täysin eri mieltä
- 2. jokseenkin eri mieltä
- 3. ei eri eikä samaa mieltä
- 4. jokseenkin samaa mieltä
- 5. täysin samaa mieltä

c. päätöksistä

- 1. täysin eri mieltä
- 2. jokseenkin eri mieltä
- 3. ei eri eikä samaa mieltä
- 4. jokseenkin samaa mieltä
- 5. täysin samaa mieltä

5. Mitä seuraavia kunnan viestintäkanavia seuraat mieluiten? *

- muhos.fi verkkosivut
- Facebook
- Instagram
- Youtube
- paikallislehdet
- infotaulut
- ilmoitustaulut
- muu, mikä? _____

6. Tiedän miten voin halutessani osallistua ja vaikuttaa *

- 1. täysin eri mieltä
- 2. jokseenkin eri mieltä
- 3. ei eri eikä samaa mieltä
- 4. jokseenkin samaa mieltä
- 5. täysin samaa mieltä

7. Kertoisitko, mikä Muhoksen kunnan viestinnässä on mielestäsi hyvää:

8. Mikäli koet, että Muhoksen kunnalla on tässä vielä kehitettävää, kerrothan ehdotuksesi:

Sinulla on kuntalaisena oikeus osallistua ja vaikuttaa siihen, miten sinua ja lähiympäristöäsi koskevaa toimintaa ja palveluja suunnitellaan. Haluaisimme kuulla, kuinka hyvin olemme luoneet mahdollisuuksia, jotta voit osallistua ja vaikuttaa.

9. Tiedän, että Muhoksen kuntaan on tehty osallisuusohjelma? *

- Kyllä
- En

10. Olen kiinnostunut osallistumaan ja vaikuttamaan itseäni ja lähiympäristöäni koskevaan suunnitteluun, kehittämiseen ja päätöksentekoon. *

- 1. täysin eri mieltä
- 2. jokseenkin eri mieltä
- 3. ei eri eikä samaa mieltä
- 4. jokseenkin samaa mieltä
- 5. täysin samaa mieltä

11. Koen, että mielipiteitäni kuunnellaan jo päätösten valmisteluvaiheessa. *

- 1. täysin eri mieltä
- 2. jokseenkin eri mieltä
- 3. ei eri eikä samaa mieltä
- 4. jokseenkin samaa mieltä
- 5. täysin samaa mieltä

12. Miten sinä haluat osallistua ja vaikuttaa mieluiten? *Voit valita useamman vaihtoehdon.

- äänestämällä kunnallisvaaleissa
- tekemällä kuntalaisaloitteen
- osallistumalla kuntalaisfoorumeihin
- osallistumalla kuntalaiskyselyihin
- toimimalla luottamustehtävissä
- toimimalla oppilaskunnassa tai nuorisovaltuustossa
- osallistumalla yhdistys- tai seurantoimintaan
- ottamalla yhteyttä viranhaltijoihin tai luottamushenkilöihin
- äänestämällä osallistuvassa budjetoinnissa
- kirjoittamalla mielipiteen sosiaalisessa mediassa tai paikallislehdessä
- antamalla palautetta Muhos-palautekanavan välityksellä
- en ole kiinnostunut osallistumaan tai vaikuttamaan
- muulla tavalla, millä? _____

13. Kertoisitko, millaisiin osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiin olet ollut erityisen tyytyväinen?

14. Mikäli koet, että Muhoksen kunnalla on tässä vielä kehitettävää, kerrothan ehdotuksesi:

Haluamme mahdollistaa kuntalaisille, järjestöille ja muille yhteisöille paikkoja, joissa voi toimia, osallistua ja tavata muita kuntalaisia. Tavoitteena on, että kaikilla on mahdollisuus olla mukana toiminnassa.

15. Oletko osallistunut viimeisen vuoden aikana seuraavilla tavoilla?
Voit valita useamman vaihtoehdon.

- talkoilemalla
- tekemällä vapaaehtoistyötä
- kyläyhdistystoimintaan
- muuhun seura- tai yhdistystoimintaan
- kuntalaisfoorumeihin
- muuten, miten? _____
- en ole osallistunut

16. Kertoisitko, mitkä tavat ovat jääneet erityisesti mieleen?

Meitä kaikkia yhdistää muhoslaisuus. Haluamme edistää yhteisöllisyyttä ja luoda sellaista ilmapiiriä, että kuntalaisena tunnet kuuluvasi joukkoon.

17. Mitä muhoslaisuus merkitsee sinulle?

18. Miten yhteisöllisyys näkyy mielestäsi Muhoksella?

19. Mitkä seuraavista tapahtumistamme kiinnostavat sinua eniten? *

- Muhoksen Vappu
- Kesän keskiviikkotorit
- Muhoksen Musiikkipäivät
- Taiteiden Yö
- Vanhusten viikko
- Muhoksen Nenäpäivä & MuhosMuksu
- Näyttelyn avajaiset / After Workit
- Lemmenpolun Valot
- Muhoksen joulunavaus
- Kuurakarnevaali
- muu, mikä? _____
- ei mikään näistä

20. Mitä muuta Muhoksen kunta voisi tehdä, että yhteisöllisyys lisääntyisi?

Kiitos vastauksistasi, niitä tullaan hyödyntämään kunnan osallisuustyössä.